

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ

KMM

KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN MƏLUMATI

Bakı – 2024

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASI AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASINDA ƏN YÜKSƏK HÜQUQİ QÜVVƏYƏ MALİKDİR**

**Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının
149-cu maddəsinin I hissəsi**

Təsisçi

Azərbaycan Respublikasının
Konstitusiya Məhkəməsi

1999-cu ildən nəşr olunur

Doxsan üçüncü buraxılış

Redaksiya heyəti:

Fərhad Abdullayev (sədr)
Rauf Quliyev
Nəzrin Paşayeva
Dürdanə Məmmədova
Tural Aslanov
Anar Hacızadə
İntiqam Eyvazov

Baş redaktor

Dürdanə Məmmədova

Redaksiyanın ünvanı:

Az1001, Bakı şəhəri, Gənclər meydanı, 1.
Tel: (99412) 492-62-86, 492-98-49
Faks: (99412) 492-86-41

M Ü N D Ə R İ C A T

I hissə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarları

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin subyektiv cəhətinin şərh edilməsinə dair 12 oktyabr 2022-ci il tarixli qərardadı.....	5
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1246, 1248.1 və 1268.2-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair 14 oktyabr 2022-ci il tarixli qərar.....	13
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177 və 178-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsi baxımından və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318 və 391.8-1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair 31 oktyabr 2022-ci il tarixli qərar.....	26
“Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.0.1.13-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin II və III hissələrinə, 38-ci maddəsinin I və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair 14 noyabr 2022-ci il tarixli qərar.....	48
Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 12.2, 85 və 114.2.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.1 və 318-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin II hissəsi baxımından şərh edilməsinə dair 18 noyabr 2022-ci il tarixli qərar.....	57
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin "Qeyd" hissəsinin 1-ci bəndinin və həmin Məcəllənin 314-cü maddəsinin “Yaşlılıqların mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8 və 9-cu maddələri baxımından şərh edilməsinə dair 29 noyabr 2022-ci il tarixli qərar.....	67

II hissə

Tədbirlər, Görüşlər, Səfərlər	990
-------------------------------------	-----

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R D A D I**

**Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin
221-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin subyektiv
cəhətinin şərh edilməsinə dair**

12 oktyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiyaya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin subyektiv cəhətinin şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi İ.Abdullayevin və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin müdiri H.M.Seyidin, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri H.Nəsibovun, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvləri M.Mustafayev və

V.Babayevin mülahizələrini, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Cinayət hüququ və kriminologiya kafedrasının müdiri, hüquq elmləri doktoru, professor Ş.Səmədovanın rəyini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ:

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş xuliqanlıq cinayətinin subyektiv cəhətinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə qeyd olunur ki, məhkəmənin icraatında olan cinayət işinin materiallarına görə, E.Hüseynov Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuşdur.

Sabirabad Rayon Məhkəməsinin 22 sentyabr 2021-ci il tarixli qərarına əsasən E.Hüseynovun əməli Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsindən həmin Məcəllənin 128-ci maddəsinə tövsif edilmiş, zərərçəkmiş şəxslə bərabərliyinə görə Məcəllənin 73.2-ci maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edilmiş və iş üzrə icraata xitam verilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi mövqeyini tərəflər arasında mübahisənin səbəbsiz və ya hər hansı bəhanə ilə deyil, əsaslı səbəbdən yaranması, təqsirləndirilən şəxsin zərərçəkmiş şəxsi birbaşa qəsdlə vuraraq ona bədən xəsarəti yetirsə də, onun ictimai qaydanı pozmaq niyyətinin olmaması, hadisənin baş verdiyi məkanın ictimai yer hesab edilməməsi ilə əsaslandırılmışdır.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarından dövlət ittihamçısı tərəfindən apellyasiya protesti verilmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 15 dekabr 2021-ci il tarixli hökmünə əsasən apellyasiya protesti qismən təmin olunmaqla birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş, təqsirləndirilən şəxs Cinayət Məcəlləsinin 128-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək ona 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin olunmuş və “8 Noyabr – Zəfər Günü münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Milli

Məclisinin 5 noyabr 2021-ci il tarixli Qərarının 2.1-ci bəndi tətbiq olunmaqla həmin cəzadan azad edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsin əməlinin tövsifi ilə bağlı birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmış, lakin cinayət məsuliyyətindən azad etmə ilə bağlı normanın tətbiqində səhvə yol verildiyi üçün protesti qismən təmin etməklə, həmin səhvi aradan qaldırmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmündən dövlət ittihamçısı kassasiya protesti vermiş, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 18 may 2022-ci il tarixli qərarı ilə protest təmin edilərək hökm ləğv edilmiş və cinayət işi apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin olunmuşdur.

Müraciətdən görünür ki, Ali Məhkəmənin Cinayət Kollegiyası qeyd olunan nəticəyə gələrəkən mövqeyini onunla əsaslandırmışdır ki, baş vermiş hadisə ailədə, mənzildə, qohumlar arasında şəxsi münaqişə zəminində, intiqam hissi ilə və ya zərərçəkmişin təşəbbüsü və onun qanunsuz hərəkətləri nəticəsində baş vermədiyi halda, məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini şəxsi münaqişə zəminində baş vermiş sağlamlığa yüngül zərər vurma olaraq qiymətləndirmişdir. Hadisənin baş verdiyi yerin şəxsi ev, mənzil olmamaqla kafe olması (faktiki fəaliyyət göstərməsə belə), yolun kənarında, insanların gediş-gəlişinin olduğu yer olmaqla ictimai yer hesab olunması, həmçinin hadisə zamanı içəridə və kafedən kənardə başqa şəxslərin olması, eyni zamanda cinayətin subyektiv cəhəti olan niyyətin müəyyən edilməsi zamanı cinayət hadisəsinin qisas, intiqam hissi ilə törədilməməsi, əvvəllər tərəflərin aralarında bu səbəbdən belə bir münaqişənin olmaması, cinayətin məhz cüzi səbəbdən baş verməsi nəzərə alınmamışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən hazırkı iş üzrə təqsirləndirilən şəxsin əməlinə hüquqi qiymət verilən zaman xuliqanlıq cinayəti ilə bağlı formalaşmış təcrübə nəzərdən keçirildikdə, belə əməllərin tövsifinə dair fərqli yanaşmalar olduğu müəyyən edilmişdir.

Göstərilənlərə əsasən, müraciətdən vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması və qanunvericiliyin hüquq tətbiqedənlər tərəfindən eyni qaydada tətbiq edilməsinə nail olmaq, eləcə də hüquqi müəyyənlik prinsipinin tələblərinə əməl edilməsi məqsədi ilə

Cinayət Məcəlləsinin 221-ci maddəsində təsbit edilmiş xuliqanlıq cinayətinin subyektiv cəhətinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar, ilk növbədə, Cinayət Məcəlləsinin 221.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət əməlinin ictimai təhlükəliliyinin və onun tərkib əlamətlərinin nəzərdən keçirilməsini zəruri hesab edir.

Hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsin məsuliyyətdən kənarda qalmasına, cəzanın düzgün olmayan tətbiqinə səbəb ola bilər (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 17 mart tarixli Qərarı).

Cinayət Məcəlləsinin 221.1-ci maddəsində göstərilən əməlin xırda xuliqanlıqdan fərqli olaraq ictimai təhlükəliliyi ictimai qaydanın məhz kobud surətdə pozulması, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlikdə ifadə olunan, şəxslər üzərində zor tətbiqi və ya hədəsi, yaxud əmlakın məhv edilməsi və ya zədələnməsi ilə müşayiət olunan hərəkətlərdən ibarətdir.

Şərh edilməsi xahiş olunan cinayətin əsas obyektini ictimai qayda, əlavə obyektini isə insanların sağlamlığının, şərəf və ləyaqətinin, habelə mülkiyyətin mühafizəsi ilə bağlı olan ictimai münasibətlər təşkil edir.

Bu cinayətin obyektiv cəhəti ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik nümayiş etdirən, şəxslər üzərində zor tətbiqi və ya zor tətbiqi hədəsi və ya özgə əmlakının məhv edilməsi və ya zədələnməsi ilə müşayiət edilən qərəzli hərəkətlərdə ifadə olunur.

Qeyd olunmalıdır ki, ictimai qaydanı kobud surətdə pozan hərəkətlər nəqliyyatın, müəssisə, idarə və təşkilatın normal fəaliyyətinin, kütləvi tədbirin və ya uzun müddətə ictimai asayişin pozulmasına, yaxud vətəndaşların hüquqlarının və qanuni mənafələrinin toxunulmazlığına təhlükə və həyəcanın yaranmasına səbəb olan, habelə qanunvericiliklə tənzimlənən birgəyaşayış

qaydalarının qərəzli surətdə pozulmasında ifadə olunan hərəkətlərdir.

Cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən hərəkətlər isə təqsirkarın ətrafdakı şəxslər və özü üçün açıq surətdə ictimai qaydaya əhəmiyyətli dərəcədə laqeydlik, etinasızlıq, cəmiyyətdə hamı tərəfindən qəbul olunmuş davranış qaydalarına, əxlaq və mənəviyyat normalarına qarşı saymazlıq göstərən, bir qrup şəxsin və ya cəmiyyətin hər hansı bir üzvünün qanuni mənafelərinə toxunan hərəkətlər kimi müəyyən edilmişdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 20 may tarixli Qərarı).

Nəzərə alınmalıdır ki, subyektiv cəhətin müstəqil əlamətləri kimi motiv və məqsəd yalnız qəsdən törədilən cinayətlər zamanı, yəni qanunla qorunan ictimai dəyər, maraq və ya sərvətlərə zərər vurmaq meyli və niyyətinin olduğu hallarda mövcud olur (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 142-ci maddəsinin həmin Məcəllənin 56-cı maddəsinin tətbiqi baxımından şərh olunmasına dair” 2021-ci il 7 aprel tarixli Qərarı).

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 2011-ci il 20 may tarixli Qərarında da göstəriləndiyi kimi, xuliqanlıq cinayətinin subyektiv cəhətini birbaşa qəsd təşkil edir. Təqsirkar öz hərəkətləri ilə cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərərək ictimai qaydanı kobud surətdə pozduğunu dərk edir, bu hərəkətləri nəticəsində zərərçəkmişin sağlamlığına zərər vurula biləcəyini, yaxud özgənin əmlakının məhv ediləcəyi və ya zədələncəyini qabaqcadan görür və bunu arzu edir.

Müraciətdə qaldırılan məsələyə aydınlıq gətirilməsi məqsədi ilə qeyd edilməlidir ki, Cinayət Məcəlləsinin 221.1-ci maddəsində göstərilən əməl subyektiv cəhətdən ictimai qaydanın məhz xuliqanlıq motivi ilə kobud surətdə pozulması niyyətində ifadə olunur. Belə ki, təqsirkarın, şəxslər üzərində zor tətbiq etməklə və ya əmlakı məhv etmək yaxud zədələnməklə ictimai qaydanı pozduğunu və cəmiyyətə açıq hörmətsizlik etdiyini dərk etməsi və bunu arzulaması, yalnız o halda cəmiyyət və ictimai qayda əleyhinə yönələn hərəkət kimi qiymətləndirilə bilər ki, bu əməl xuliqanlıq

motivindən irəli gəlsin və şəxsi münasibətlər zəminində törədilməmiş olsun.

Təhqir, xəsarət yetirmə, sağlamlığa zərər vurma və şəxsi-qərəzçilik münasibətlərinə əsaslanan, məişətdə və ya istehsalatda ailə üzvlərinə, qohumlara, tanışlara və ya həmkarlara qarşı törədilən digər əməllər yalnız o zaman xuliqanlıq cinayət tərkibini yarada bilər ki, onlarda ictimai qaydanı kobud surətdə pozmağa dair qəsd əlamətləri olsun.

Təqsirkar şəxsin digər cinayət-hüquqi mühafizə obyektlərinə (şəxsiyyət, mülkiyyət və s.) qarşı hərəkəti o halda xuliqanlıq kimi tövsif oluna bilər ki, bu hərəkətlər həmin şəxs tərəfindən birbaşa ictimai münasibətlərin kobud pozuntusu ilə müşayiət olunsun.

Burada xüsusilə nəzərə alınmalıdır ki, oxşar hüquqi mövqə Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun B.Yusifovanın şikayəti üzrə 2006-cı il 17 fevral tarixli Qərarında da əks olunmuşdur. Belə ki, həmin Qərada vurğulanmışdır ki, təqsirkarın ictimai qaydanı kobud surətdə pozmaq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə etmək niyyətinin olduğu müəyyənləşdirilməyibsə, əməl xuliqanlıq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2004-cü il 23 mart tarixli 1 sayılı qərarının 3-cü bəndinə qeyd etmişdir ki, ictimai qaydanı kobud surətdə pozmadan və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərmədən ailədə, mənzildə, qohumlar arasında şəxsi münasibətlər zəminində, intiqam hissi ilə törədilən, o cümlədən zərərçəkən şəxsin təşəbbüsü ilə başlamış mübahisə və ya dava-dalaş gedişində döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma və bu kimi sair hərəkətlər xuliqanlıq kimi qiymətləndirilmir və bunun üçün əsaslar olduqda, əməl Cinayət Məcəlləsinin şəxsiyyət əleyhinə olan, yaxud başqa cinayətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunur.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir. Cinayətin tövsifi mühüm sosial və hüquqi əhəmiyyətə malikdir.

Tövsif Cinayət Məcəlləsində müəyyən edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından, cinayət qanununu tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər tərəfindən həyata keçirilən mühüm məntiqi proses olub, onun yekununda konkret sosial hadisəyə, cəmiyyət üçün təhlükəli olan insan davranışına hüquqi qiymət verilir. Bu isə ilk növbədə işin faktiki hallarının hərtərəfli öyrənilməsini, cinayət hüquq normasının seçilməsini və onun məzmununun izah edilməsini tələb edir. Hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir (“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 17 mart tarixli Qərar).

Cinayət Məcəlləsinin 3-cü maddəsinə uyğun olaraq, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Bu baxımdan, “xuliqanlıq meyli və niyyəti” Cinayət Məcəlləsinin 221.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin zəruri əlamətini təşkil etdiyindən, belə məqsədin mövcudluğu sübutetmə predmetini təşkil edir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 145-ci maddəsinə əsasən, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir. Təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror, hakim qanunu və vicdanını rəhbər tutaraq sübutların məcmusunun hərtərəfli, tam və obyektiv baxılmasına əsaslanmaqla öz daxili inamına görə sübutları qiymətləndirirlər. İttihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Həmin Məcəllənin 25.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, hakimlər cinayət işlərini və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materialları məhkəmə iclasında cinayət prosesi tərəflərinin təqdim etdikləri

sübutların tədqiqinə əsaslanan öz daxili inamı və hüquq düşüncəsi ilə həll edirlər.

Beləliklə, məhkəmə təqdim edilmiş sübutlar əsasında təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində xuliqanlıq motivinin olmaması qənaətinə gəldikdə, yəni təqsirləndirilən şəxsin ictimai qaydanı kobud surətdə pozmaq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə etmək niyyətinin olduğunu müəyyən etmədikdə, əməl xuliqanlıq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciətində qaldırılan hüquqi məsələnin Cinayət və Cinayət-Prosessual Məcəllələrinin müvafiq normalarına və həmin normalara dair Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun qərarlarında əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun həll edilməsi mümkün olduğundan, hazırkı vəziyyətdə müraciət üzrə Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun ayrıca qərarının qəbul edilməsinə ehtiyac duyulmur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 49, 62, 68 və 69.2-ci maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərardadının təsviri-əsaslandırıcı hissəsində göstərilən hallar nəzərə alınsın.

2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərardadının təsviri-əsaslandırıcı hissəsində göstərilən əsaslara görə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti üzrə konstitusiya işinin icraatına xitam verilsin.

3. Qərardadın surəti 7 gün müddətində Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilsin.

4. Qərardad “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN Q Ə R A R I

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1246, 1248.1 və 1268.2-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair

14 oktyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim), Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiyaya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1246, 1248.1 və 1268.2-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi S.Qafarinin və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin müdiri M.Bazıqovun, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının sədri S.Hacıyevin, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Ş.Məmmədovanın mülahizələrini, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Mülki hüquq kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru S.Süleymanlının rəyini və iş

materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 60-cı maddəsi baxımından Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 1246, 1248.1, 1268.2 və 367.1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdən görünür ki, Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 23 sentyabr 2021-ci il tarixli qətnaməsi ilə M.Fərəcovanın A.İsgəndərovaya, Sumqayıt Asan Xidmət Mərkəzinin Notariat ofisinə qarşı qanun üzrə vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamənin etibarsız hesab edilməsi, onun əsasında verilmiş çıxarışın ləğv edilməsi və miras əmlaka payların müəyyən edilməsi tələbi təmin edilmişdir.

Müstəqil tələb irəli sürməyən üçüncü şəxs S.Fərəcova qətnamədən apellyasiya şikayəti verərək, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsini xahiş etmişdir. Tələb onunla əsaslandırılmışdır ki, iddiaçı Mülki Məcəllənin 1243.1, 1243.2, 1246, 1248-ci maddələrinə əsasən vərəsə kimi qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddət ərzində mirası qəbul etməyə yönələn heç bir hərəkət etməmiş, bununla müddəti ötürmüş, lakin iddianı təmin edən məhkəmə iddiaçı tərəfindən miras əmlakın qəbul edilməsinin hansı hallarla müəyyən edildiyini kifayət qədər əsaslandırmamışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası işə baxarkən Mülki Məcəllənin mirasın qəbulu və mirasdan imtina, vərəsəlik hüququnun rəalizəsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləyən normalarda qeyri-müəyyənliyin və ziddiyyətin olduğu qənaətinə gələrək Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Müraciətdə göstərilmişdir ki, Mülki Məcəllənin 1246 və 1256-cı maddələrinə əsasən vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirası qəbul edə bilər. Miras açıldığı gündən altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbuluna yol verilmir. Vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirasın qəbulundan imtina edə bilər. Üzrlü

səbəblər olduqda məhkəmə bu müddəti iki aydan çox olmayaraq uzada bilər. Mirasın qəbulundan imtina notariat orqanında rəsmiləşdirilməlidir.

Qanunvericilik vərəsənin mirasın qəbulu və ya mirasdan imtina ilə bağlı hüququnun realizəsini müddətlə məhdudlaşdırsa da, bu müddətin hansı müddətlərə aid olması qeyri-müəyyəndir. Halbuki, mirasın qəbul edilməsi müddəti vərəsəlik institutunun vacib aspektlərindən biri olduğu üçün bu müddətin müəyyənləşdirilməsi istər mirasın qəbulu, istərsə də ondan imtina kimi bir çox məsələlərin həlli üçün zəruridir.

Müraciətdənin qənaətinə görə, mirasın qəbulu və yaxud ondan imtina ilə bağlı vərəsənin öz hüququnu və ya qanunla qorunan maraqlarını həyata keçirməsi üçün nəzərdə tutulmuş 3 aylıq müddətin mülki hüquqları yaradan (əldə etmə) müddətə, mülki hüquqların həyata keçirilməsi (kəsici) müddətinə, vəzifələrin icrası müddəti və ya mülki hüquqların müdafiəsi (iddia müddətinə) aid olması mübahisə doğurmaqla, bu cür tələblər üzrə hüquq tətbiq etmədə qeyri-müəyyənlik və çətinliklər yaradır.

Bu qeyri-müəyyənlik, xüsusilə mirasın qəbulu müddəti ilə bağlıdır. Belə ki, mirasın qəbulu ilə bağlı müddətin iddia müddəti olmadığı tərəddüd doğurmur. İddia müddətləri məhkəmə icraatı zamanı şəxsin özünü müdafiə etməsi ilə bağlı nəzərdə tutulan müddətlərdir. Mirasın qəbuluna dair müddətin kəsici müddət hesab edilməsi də qanunvericiliyin mövcud vəziyyətinə görə mümkün deyildir. Kəsici müddətin ötürülməsi şəxsin subyektiv hüququnu aradan qaldırır. Mirasın qəbulu müddəti kəsici müddət hesab olunduğu halda, bu müddətin ötürülməsi şəxsin vərəsə olması ilə bağlı subyektiv hüququnun qəti olaraq xitamına səbəb olur. Halbuki, Mülki Məcəllənin 1248.1-ci maddəsinin məzmununa görə, vərəsə mirasın qəbulu müddətini ötürmüş olsa belə, o, həm məhkəmə tərəfindən, həm də mirası qəbul edən digər bütün vərəsələr tərəfindən vərəsəliyə qəbul oluna bilər.

Həmçinin, Mülki Məcəllənin 1268.2-ci maddəsinə əsasən, fəaliyyət qabiliyyəti tam olmayan şəxslərin mirasdan imtinası ancaq məhkəmənin qərarı əsasında mümkündür. Mülki Məcəllənin 1244-cü maddəsinə görə isə bu cür şəxslər yalnız qanuni nümayəndələri vasitəsi ilə mirası qəbul edə bilərlər. Belə olan halda qanuni nümayəndə mirasın qəbulu üçün nəzərdə tutulan 3 və ya 6 aylıq müddət ərzində qəbul üçün müraciət etməsə də, məhdud fəaliyyət

qabiliyyətli və ya tam fəaliyyət qabiliyyətsiz şəxslərin vərəsəlik hüquqları öz mövcudluğunu davam etdirər. Əks halda sözügedən şəxslərin mirasdan imtinasının ancaq məhkəmə qərarı ilə mümkün ola biləcəyini nəzərdə tutan Mülki Məcəllənin 1268.2-ci maddəsinin tələbi açıqca pozulmuş olar.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar aşağıdakıların qeyd edilməsini zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 29-cu maddəsinə görə, hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyətin heç bir növünə üstünlük verilmir. Mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla qorunur. Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Ayrılmaz və bölünməz əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarından biri kimi mülkiyyət hüququna verilən təminat mülki hüquq münasibətləri iştirakçılara onu hüquqi bərabərlik, mülkiyyətin toxunulmazlığı prinsiplərinə uyğun əmlak müstəqilliyi, iradə azadlığı şəraitində həyata keçirmək imkanının yaradılmasını, pozulduğu təqdirdə isə məhkəmədə müdafiəsini nəzərdə tutur (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun V.Quliyevin şikayəti üzrə 2017-ci il 7 sentyabr tarixli Qərarı).

Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin VII hissəsi ilə təminat verilən vərəsəlik hüququ isə subyektiv hüquq olaraq bir tərəfdən miras qoymağı, vəsiyyət edə bilməyi, digər tərəfdən isə vərəsə olaraq mirası qəbul edib ona sahib olmağı nəzərdə tutur. Konstitusiya ilə vərəsəlik hüququna belə bir təminatın verilməsi birbaşa xüsusi mülkiyyət hüququnun toxunulmazlığı prinsipinin məntiqi nəticəsi olmaqla mülkiyyət hüququnun davamlılığının, heç bir məhdudiyət qoyulmadan həyata keçirilməsinin təmin edilməsinə yönəlmişdir.

Vərəsəlik hüququ vasitəsilə mülki dövriyyə iştirakçıları olan fiziki şəxslərin ölməsi halında onların sağlığında qurduqları hüquqi münasibətlərdən irəli gələn hüquq və öhdəliklərinin aradan qalxmaması, vərəsələri tərəfindən həyata keçirilməsi üçün hüquqi şərait yaradılır ki, nəticədə mülki dövriyyənin davamlılığı və fasiləsizliyi təmin edilməklə hüquqi müəyyənlik və hüquqi etimad prinsipləri qorunmuş olur.

Vərəsəlik institutu hər bir şəxsə zəmanət verir ki, sağlığında əldə etdiyi əmlak və digər maddi nemətlər (onların yüklülükləri ilə birlikdə) ölümündən sonra onun iradəsinə uyğun olaraq ifadə etdiyi vərəsələrinə, iradəsini ifadə etmədiyi təqdirdə isə qanunla müəyyən

edilən vərəsələrinə keçsin (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1194-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2014-cü il 22 aprel tarixli Qərarı).

Vərəsəlik hüququ obyektiv hüquq kimi ölmüş şəxsin əmlakının və bununla bağlı hüquq və vəzifələrinin qanun üzrə və ya vəsiyyəət üzrə digər şəxslərə keçməsi qaydalarını müəyyənləşdirən hüquq normalarının məcmusudur.

Vərəsəlik hüququ mülki hüququn ən böyük yarım sahələrindən olmaqla universal hüquq varisliyi, vəsiyyəət azadlığı, ailə-təminat, məcburi vərəsələrin hüquq və maraqlarının təmin olunması, vərəsəliyə çağırılan şəxslərin azad seçimi, miras qoyanın və vərəsələrin hüquq və maraqlarının, hüquq qaydalarının və mənəviyyətin mühafizəsi prinsiplərinə əsaslanır. Qeyd edilən prinsiplərin hər biri digər prinsipin təmin edilməsinə yönəlir və qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada və hədlərdə müəyyən maraqlar nəzərə alınmaqla məhdudlaşdırıla bilər (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193 və 1200-cü maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 2021-ci il 8 yanvar tarixli Qərarı).

Qeyd olunmalıdır ki, Konstitusiya hüquq və azadlıqlarla yanaşı, onlardan irəli gələn vəzifələri də müəyyən edir və hüquqların həyata keçirilməsinə mümkün qanuni və əsaslı müdaxilələri istisna etmir. Lakin hər hansı hüquqa, o cümlədən mülkiyyəət hüququna qanuni müdaxilə mütənasib olmalı, cəmiyyətin və ya dövlətin ümumi maraqları ilə fərdin konstitusiya hüquqlarının qorunması arasında ədalətli tarazlığa nail olunmaqla həyata keçirilməlidir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin *Zvierzinski* Polşaya qarşı iş üzrə 2001-ci il 19 iyun tarixli Qərarında müəyyən edilmişdir ki, mülkiyyəət hüququnun qanuni məhdudlaşdırılmasında proporsionallıq prinsipinin tələblərinə uyğun olaraq fərdin üzərinə qanunun məqsədlərindən kənar olan artıq yük düşməməlidir (§ 71). Məhkəmənin digər iş üzrə qəbul edilmiş qərarında göstərilmişdir ki, mülkiyyəət hüququna müdaxilə fərdlə ictimai maraqlar arasında “ədalətli balans” əsasında olmalıdır (*Depalle* Fransaya qarşı iş üzrə 2010-cu il 29 mart tarixli Qərar, § 83).

Məlum olduğu kimi, mülki qanunvericilik hər bir mülki hüquq münasibətinin yaranmasını müəyyən faktla bağlayır. Vərəsəlik hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsini mülki qanunvericilik iki hüquqi faktla əlaqələndirmişdir. Bunlar fiziki şəxsin ölümü və ya

məhkəmə tərəfindən ölmüş elan edilməsidir (Mülki Məcəllənin 1145-ci maddəsi). Mülki Məcəllənin 1146-cı maddəsi miras qoyanın öldüyü günü və ya fiziki şəxsin ölmüş elan edilməsi barədə məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi günü mirasın açıldığı vaxt kimi müəyyən edir.

Göründüyü kimi, fiziki şəxsin ölümü və ya onun ölmüş elan edilməsi ilə miras açılır və miras qoyanın vərəsələri ola biləcək şəxslər mirasın açıldığı andan vərəsəliyə çağırılmış hesab edirlər. Mülki Məcəllənin 1133-cü maddəsinə görə, vərəsəlik qanun və ya vəsiyyəət üzrə və ya hər iki əsasla həyata keçirilir. Qanun üzrə vərəsəlik (ölmüş şəxsin əmlakının qanunda göstərilmiş şəxslərə keçməsi) o zaman qüvvədə olur ki, miras qoyan vəsiyyətnamə qoymur, yaxud vəsiyyətnamə tamamilə və ya qismən etibarsız sayılır.

Qanun üzrə vərəsəlik zamanı vərəsələr miras qoyanın öldüyü məqamda sağ olmuş şəxslər, habelə miras qoyanın ölümündən sonra doğulmuş uşaqları ola bilərlər. Vəsiyyəət üzrə vərəsəlik zamanı vərəsələr miras qoyanın öldüyü məqamda sağ olmuş şəxslər, habelə miras qoyanın sağlığında mayası bağlanmış və onun ölümündən sonra doğulmuş şəxslər, bu şəxslərin onun uşaqları olub-olmadığına, habelə hüquqi şəxslər olub-olmadığına baxmayaraq, ola bilərlər (Mülki Məcəllənin 1134-cü maddəsi).

Beləliklə, vərəsəlik hüquq münasibətləri miras qoyanın ölümü və ya ölmüş elan edilməsi anından başlamış olur. Qanunvericilik vərəsəlik hüququnun yaranmasını miras qoyanın ölümü və ya ölmüş elan edilməsi ilə şərtləndirmiş və bu hüquqa vəsiyyətnamə olduğu təqdirdə vəsiyyətnamədə göstərilən şəxslərin, əks halda (vəsiyyətnamənin olmadığı və ya etibarsız hesab edildiyi halda) isə qanunla müəyyən edilmiş vərəsələrin malik olduğunu təsbit etmişdir.

Qanunverici tərəfindən mirasın qəbulunun formal və qeyri-formal üsulları müəyyən edilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun mirasın formal və qeyri-formal qəbulu üsulları ilə əlaqədar artıq formalaşmış hüquqi mövqeyi mövcuddur. Belə ki, Mülki Məcəllənin 1243-cü maddəsinə uyğun olaraq, mirası istər qanun üzrə, istərsə də vəsiyyəət üzrə vərəsə qəbul edir. Vərəsə mirasın açıldığı yer üzrə notariat ofisinə mirası qəbul etdiyi barədə ərizə verdikdə, əmlaka sahiblik etməyə və ya əmlakı idarə etməyə faktiki başladıqda və bununla da mirası qəbul etdiyini şəxsiz nümayiş etdirdikdə miras vərəsə tərəfindən qəbul

edilmiş sayılır. Vərəsə mirasın bir hissəsinə sahiblik etməyə faktiki başladıqda hesab edilir ki, mirasın nədə ifadə edilməsindən və harada olmasından asılı olmayaraq, o, mirası tamamilə qəbul etmişdir.

Qəbul edilmiş miras onun açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti sayılır (Mülki Məcəllənin 1255-ci maddəsi).

Vərəsənin mirasın açıldığı yer üzrə notariat ofisinə mirası qəbul etməsi barədə ərizə verməsi mirasın qəbul edilməsinin formal üsuludur.

Miras əmlakın faktiki qəbulu isə vərəsənin konkret hərəkətləri və rəftarı ilə onun mirası qəbul etmək niyyətinin açıq-aşkar təsdiqlənməsi və sübut edilməsi kimi qəbul edilir və belə hərəkətlərin məzmunu vərəsə tərəfindən məhz mirası qəbul etmək məqsədi daşıyır. Mirasın faktiki qəbulu üsulu iki cür olur: miras əmlaka faktiki sahiblik etmək və miras əmlakı faktiki idarə etmək.

Faktiki sahiblik etmək üsulu ondan ibarətdir ki, onun əsasında vərəsə miras qoyan şəxsin əmlakını faktiki cəhətdən ələ keçirir və ona sahib durur. Miras əmlakı faktiki idarə etmək isə vərəsə tərəfindən ələ hərəkətləri nəzərdə tutur ki, bu hərəkətləri adətən mülkiyyətçi öz mənafeyi üçün əmlakın saxlanması və normal təsərrüfatın aparılması üçün etmiş olsun (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun G.Qəhrəmanovanın şikayəti üzrə 2014-cü il 18 iyul tarixli, A.Nadirova və qeyrilərinin şikayəti üzrə 2022-ci il 16 mart tarixli Qərarları).

Vərəsələrin mirası qəbul etməsi faktını təsdiqləyən sənəd vərəsəlik şəhadətnaməsidir və Mülki Məcəllənin 1321.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq vərəsəliyə çağırılmış şəxslər mirasın açıldığı yerdəki notariat orqanından vərəsəlik şəhadətnaməsi tələb edə bilirlər. Lakin vərəsəlik şəhadətnaməsi mirasın qəbulu faktını rəsmiləşdirən sənəd olmaqla, sadəcə hüquqtəsdiqedici xarakter daşıyır və şəhadətnamənin olmaması vərəsənin mirası qəbul etməsini ifadə etmir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsi baxımından Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1243-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 307.2.9-cu maddəsinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 2020-ci il 16 oktyabr tarixli, “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1291 və 1321.1-ci maddələrinin Azərbaycan Respub-

likası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 24.1-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 2021-ci il 26 iyul tarixli Qərarları).

Qüvvədə olan qanunvericiliklə vərəsəlik işləri ilə bağlı müvafiq sənədləşdirmələrin aparılması səlahiyyəti notariat orqanlarına həvalə edilmişdir.

"Notariat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 59-cu maddəsinə müvafiq olaraq, notarius qanun üzrə vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamə verərkən sübutlar tələb etmək yolu ilə miras qoyanın ölüm faktını, mirasın açıldığı yeri və vaxtı, şəhadətnamə verilməsi barədə ərizə ilə müraciət edən şəxslərin qanun üzrə vərəsəliyə çağırılmaları üçün əsasların olmasını, miras əmlakın tərkibini və olduğu yeri yoxlamalıdır. Qanun üzrə vərəsələr vərəsəliyə çağırılmaq üçün əsasların olmasını təsdiq edən sənədləri təqdim etmək imkanından məhrum olduqda mirası qəbul etmiş və miras qoyanla qohumluq, nikah və ya digər münasibətlərə aid sübutları təqdim etmiş bütün digər vərəsələrin yazılı razılığı ilə vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnaməyə daxil edilə bilirlər.

Həmin Qanunun 60-cı maddəsinə əsasən, notarius vəsiyyətnamə üzrə vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamə verərkən miras qoyanın ölüm faktını, vəsiyyətnamənin olmasını, mirasın açılma yerini və tarixini, miras əmlakın tərkibini yoxlamalıdır. Notarius mirasda məcburi pay hüququ olan şəxslərin dairəsini də müəyyən etməyə çalışmalıdır.

Beləliklə, vərəsəliyə çağırılmış vərəsələr arasında vərəsələrin dairəsi, miras kütləsi, payların həcmi, habelə mirasın bölüşdürülməsi ilə bağlı mübahisə olmadığı təqdirdə mirasın qəbul edilməsi faktının rəsmiləşdirilməsi notariat qaydasında həyata keçirilir.

Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsinə görə, vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirası qəbul edə bilər. Miras açıldığı gündən altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbuluna yol verilmir.

Mirası qəbul etmə müddəti hüquq münasibətləri iştirakçılarını intizamlandırır, vərəsələrin hüquqlarının həyata keçirilməsinə və vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə kömək edir və mülki hüquq münasibətlərində qeyri-müəyyənliyin, qeyri-sabitliyin aradan qaldırılmasına xidmət göstərir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun T.Mənsurovun şikayəti üzrə 2011-ci il 5 dekabr tarixli Qərarı).

O da nəzərə alınmalıdır ki, vərəsəlik hüququnda nəzərdə tutulmuş imtina institutu bir tərəfdən şəxslərin istəmədiyi halda məcburən vərəsə hesab olunmasının qarşısını almaq, digər tərəfdən isə hüquqi müəyyənliyi təmin etmək məqsədinə xidmət edir. Mirasın açılması ilə vərəsə statusunda olan şəxs bu statusdan imtina etmək qərarına gələrsə, bununla bağlı iradə ifadəsini Mülki Məcəllənin 1256-cı maddəsinə müvafiq olaraq, vərəsəliyini bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində bildirməlidir. Üzrlü səbəb olduqda məhkəmə bu müddəti iki aydan çox olmayaraq uzada bilər. Mirasın qəbulundan imtina notariat orqanında rəsmiləşdirilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsi ilə müəyyən olunmuş müddətin xarakteri və mahiyyəti ilə bağlı müraciətdə qaldırılan məsələyə münasibətdə qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, qanunvericinin müəyyən etdiyi bu müddətin vərəsəlik hüququnun yaranmasını şərtləndirən və ötürülməsi ilə bu hüququn xitamına səbəb olan müddət (kəsici müddət) kimi qiymətləndirilməsi yolverilməzdir. Belə ki, əvvəldə də qeyd olunduğu kimi, vərəsəlik hüququ miras qoyanın ölümü və ya ölmüş elan edilməsi nəticəsində mirasın açılması ilə yaranır, həmin gündən miras əmlakı təşkil edən hüquq və öhdəliklər vərəsələrin əmlakının müvafiq olaraq aktiv və passivinə daxil olmuş olur. Odur ki, mirasın açılması ilə artıq yaranmış olan vərəsəlik hüququnun, vərəsə statusunun prosedur xarakterli tələblərin (notariat qaydasında rəsmiləşdirilmənin) müəyyən müddət çərçivəsində həyata keçirilməməsi əsaslı ilə xitam olunması Konstitusiya ilə təminat verilən mülkiyyət və vərəsəlik hüquqlarının pozulmasına səbəb olar.

O da nəzərə alınmalıdır ki, Mülki Məcəllənin 1248-ci maddəsinə uyğun olaraq, mirasın qəbul edilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş müddəti məhkəmə, gecikdirmənin səbəbini üzrlü sayarsa, uzada bilər. Müddət qurtardıqdan sonra, əgər mirası qəbul edən bütün digər vərəsələr razıdırlarsa, miras məhkəməyə müraciət edilmədən də qəbul oluna bilər. Qeyd olunan qanunvericilik norması mirasın qəbulu müddətinin ötürülməsinin həmin vərəsənin vərəsəlik hüququnun xitamına səbəb olmadığını ehtiva etməklə, Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsi ilə müəyyən edilmiş müddətin kəsici müddət olmasını da istisna edir.

Həmçinin müraciətdə qeyd olunduğu kimi, bu müddət iddia müddətlərinə də aid edilə bilməz. Mülki Məcəllənin 372-ci maddəsinə əsasən, başqa şəxsdən hər hansı hərəkəti yerinə yetirməyi

və ya yerinə yetirməkdən çəkinməyi tələb etmək hüququna müddət şamil edilir. Hüququ pozulmuş şəxsin iddiası ilə hüququn müdafiəsi üçün müddət iddia müddəti sayılır. Yəni iddia müddəti özünü-müdafiə mahiyyətində olmaqla tələb hüquqlarına xarakterikdir və hüququn məhkəmə qaydasında realizəsi imkanı üçün nəzərdə tutulmuş müddətlərdir.

İddia müddətləri və kəsici müddətlərin mahiyyəti və fərqləndirici xüsusiyyətləri ilə bağlı Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun artıq formallaşmış hüquqi mövqeyi də mövcuddur. B.Mürsəlovun şikayəti üzrə 2020-ci il 12 mart tarixli Qərarında Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd etmişdir:

– iddia müddəti tələb hüququ üçün xarakterikdir, lakin ondan bəzi istisnaları mövcuddur. Məsələn, Mülki Məcəllənin 477.0.4-cü maddəsinə görə, əsas öhdəliyin icrası müddəti göstərilmədikdə və müəyyənləşdirilə bilmədikdə və ya tələbetmə məqamı ilə müəyyənləşdirilə bildikdə zəminliyə zəminlik müqaviləsinin bağlandığı gündən iki il ərzində kreditörün zəminə qarşı iddia irəli sürmədiyi halda xitam verilir. Kəsici müddət isə əqdi mübahisələndirmək hüququna və iddialara aiddir;

– iddia müddətinin keçməsi tələb hüququnun özünün deyil, bu hüququn səlahiyyətli orqan vasitəsi ilə məcburi qaydada həyata keçirilməsi imkanının xitamına səbəb olur. Bu hal Mülki Məcəllənin 375.2 və 383-cü maddələrində öz əksini tapmışdır. Kəsici müddətlər isə hüququn özünün xitamı ilə nəticələnir;

– iddia müddəti cavabdehin verdiyi ərizə əsasında tətbiq edilir (Mülki Məcəllənin 375.2-ci maddəsi). Kəsici müddət isə məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə nəzərə alınır;

– iddia müddəti dayandırılı (Mülki Məcəllənin 379-cu maddəsi), kəsilə (Mülki Məcəllənin 380-ci maddəsi) və müəyyən hallarda bərpa edilə (Mülki Məcəllənin 382-ci maddəsi) bilər. Kəsici müddətlər isə qanunda birbaşa nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, dayandırılı və kəsilə bilməz.

Göstərilənlər baxımından, Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsi ilə müəyyən edilmiş müddət (altı ay) mirasın qəbulunun notariat qaydasında realizəsi (rəsmiləşdirilməsi) üçün nəzərdə tutulmuş müddət olaraq qəbul edilməli, mirasın açıldığı gündən altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbulunun notariat qaydada rəsmiləşdirilməsinə yol verilməməlidir. Həmin müddətin ötürülməsindən sonra miras əmlakın qəbulu məsələsi məhkəmə qaydasında həll edilə bilər.

Burada nəzərə almaq lazımdır ki, mirasın qəbul edilməsi, habelə mirasdan imtina ilə əlaqədar müddətlərin axımı vərəsələrin vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən başlayır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu onu da qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, Mülki Məcəllənin 1248.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, mirasın qəbul edilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş altı aylıq müddətin uzadılması tələbi ilə bağlı işlərə baxarkən məhkəmələr tərəfindən həmin maddədə nəzərdə tutulmuş “üzrlü səbəb” anlayışı yalnız şəxsin iradəsindən asılı olmayaraq vərəsəlik hüququnun realizəsi üçün müraciət edə bilmədiyini hallarla məhdudlaşdırılmamalı, işin bütün halları, belə müraciətin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət ərzində edilməməsinin səbəbləri ətraflı araşdırılmaqla məsələyə hüquqi qiymət verilməlidir.

Həmçinin məsələ ilə əlaqədar xarici ölkələrin təcrübəsi araşdırılarkən bir sıra ölkələrdə daha məqsədmüvafiq və uğurlu normativ tənzimləmənin nəzərdə tutulduğu müəyyən olunmuşdur. Məsələn, Almaniya Federativ Respublikasının mülki qanunvericiliyinə əsasən, imtina hüququnun mövcudluğuna baxmayaraq, mirasın açılması ilə miras əmlak vərəsəyə keçir. Əgər vərəsə mirası qəbul etmişsə və ya mirasdan imtina üçün nəzərdə tutulmuş müddət keçmişsə, o, mirasdan imtina edə bilməz. Mirasdan imtina müddətinin keçməsilə vərəsə mirası qəbul etmiş sayılır (Almaniya Federativ Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 1942 və 1943-cü maddələri).

Göstərilənləri nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, Mülki Məcəllə ilə vərəsə statusunun yaranmasının xüsusi qəbul müddətinə bağlı tutulması, eyni zamanda mirasdan imtinanın ehtimal oluna bilmə imkanı (Mülki Məcəllənin 1273-1-ci maddəsi) hüquqi baxımdan qeyri-müəyyənliyin yaranmasına, məhkəmə mübahisələrinin çoxalmasına səbəb olmaqla yanaşı, vərəsəlik hüququna dair Konstitusiya təminatına da xələl yetirmiş olur.

Bu baxımdan Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qanunverici orqan tərəfindən Mülki Məcəllənin mirasın qəbulu və mirasdan imtina ilə əlaqədar normalarının bu Qərarda əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilməsi məqsədmüvafiq olardı.

Müraciətdə qaldırılan fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli şəxslərin mirasdan imtina etməsi ilə

əlaqədar məsələyə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, qanunverici göstərilən şəxslər tərəfindən miras əmlakdan imtina edilməsinin xüsusi formasını müəyyən-ləşdirərək, bu halda imtinanın yalnız məhkəmə qərarı əsasında mümkünlüyünü təsbit etmişdir (Mülki Məcəllənin 1268.2-ci maddəsi).

Mülki Məcəllənin 33-cü maddəsinə uyğun olaraq, qəyyumluq və himayəçilik fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli fiziki şəxslərin hüquq və mənafelərinin müdafiəsi üçün təyin edilir. Qəyyumlar qəyyumluqda olanların qanun üzrə nümayəndələri olur və onların adından və onların mənafeləri üçün bütün zəruri əqdləri bağlayırlar. Himayəçilər isə himayəçilikdə olan fiziki şəxslərin müstəqil surətdə bağlamağa ixtiyarı çatmadığı əqdlərin bağlanmasına razılıq verirlər. Himayəçilər himayədə olanlara öz hüquqlarını həyata keçirməkdə və vəzifələrini icra etməkdə kömək göstərir, habelə onları üçüncü şəxslərin sui-istifadəsindən qoruyurlar.

Birtərəfli əqd olaraq miras əmlakdan imtinanın da yalnız məhkəmənin icazəsi ilə mümkünlüyünü müəyyən-ləşdirərkən qanunverici məhz fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli şəxslərin mənafelərinin qorunması, qəyyum və himayəçilər tərəfindən yol verilə biləcək sui-istifadə hallarının qarşısının alınması düşüncəsindən çıxış etmişdir. Nəzərə alınmalıdır ki, fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli şəxslərin mirasdan imtinası hallarına da Mülki Məcəllənin 1256-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş imtina müddətləri ilə bağlı məhdudiyət şamil olunur.

Qeyd olunanlara əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsində müəyyən edilmiş altı aylıq müddət mirasın qəbulunun notariat qaydasında rəsmiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətdir. Həmin müddətin ötürülməsindən sonra mirasın qəbulu məsələsi Mülki Məcəllənin 1248.1-ci maddəsinə və bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun olaraq məhkəmə qaydasında həll edilə bilər;

– Mülki Məcəllənin 1268.2-ci maddəsinə uyğun olaraq fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli vərəsənin miras əmlakdan imtinası ilə bağlı məhkəməyə müraciət edilməsinə

həmin Məcəllənin 1256-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş imtina müddəti şamil edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1246-cı maddəsində müəyyən edilmiş altı aylıq müddət mirasın qəbulunun notariat qaydasında rəsmiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətdir. Həmin müddətin ötürülməsindən sonra mirasın qəbulu məsələsi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1248.1-ci maddəsinə və bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun olaraq məhkəmə qaydasında həll edilə bilər.

2. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1268.2-ci maddəsinə uyğun olaraq fəaliyyət qabiliyyəti olmayan və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətli vərəsənin miras əmlakdan imtinası ilə bağlı məhkəməyə müraciət edilməsinə həmin Məcəllənin 1256-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş imtina müddəti şamil edilir.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar Azərbaycan Respublikasının rəsmi dövlət qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177 və 178-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsi baxımından və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318 və 391.8-1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair

31 oktyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim), Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiyaya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177 və 178-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsi baxımından və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318 və 391.8-1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri T.Muxtarovun, Azərbaycan Respublikası Milli

Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanun-vericilik şöbəsinin müdiri H.M.Seyidin, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri H.Nəsibovun, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri idarəsinin rəisi A.Osmanovanın mülahizələrini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ:

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 25-ci maddəsinin I hissəsi baxımından Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 177 və 178-ci maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəlləsi) 318 və 391.8-1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdən görünür ki, Gəncə şəhər Nizami Rayon Məhkəməsinin 24 yanvar 2022-ci il tarixli hökmü ilə E.Babayev Cinayət Məcəlləsinin 178.2.2, 180.2.2 və 180.2.4-cü maddələri ilə məhkum edilmişdir. Belə ki, o, 2 mart 2019-cu il tarixində S.Həsənovanı pulunu bankomatdan çıxarmaqda kömək edəcəyi adı ilə aldatmış, sonuncunun plastik kartını bankomata saldıqdan sonra kartın şifrəsinin düzgün olmadığını bildirməklə kartda olan 512 manat pulu çıxardaraq ələ keçirmişdir.

11 mart 2019-cu il tarixində E.Babayev Z.Hüseynova bankomatdan pul çıxararkən onu pulun çıxarılmasında köməklik göstərəcəyi adı ilə aldatmış, bankomatın işləmədiyini bildirib, Z.Hüseynovaya məxsus kartda olan 543 manat pulu bankomatdan çıxardaraq ələ keçirmişdir.

Bundan sonra 5 iyul 2019-cu il tarixində S.Məmmədova özünə məxsus plastik kartdan pul çıxardarkən E.Babayev sonuncunun qarşısına keçib bankomatda pul olmadığını bildirərək qolundan tutub itələməklə həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olmayan zor tətbiq etmiş, pul bankomatdan çıxdıqdan sonra isə həmin məbləği

S.Məmmədovanın gözü qarşısında götürərək qaçmaqla soyğunçuluq etmişdir.

E.Babayev Gəncə şəhər Nizami Rayon Məhkəməsinin hökmündən apellyasiya şikayəti verərək cəzasının yüngülləşdirilməsini xahiş etmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən işə baxılarkən hazırkı vəziyyətdə şəxsin əməlinin Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3-1-ci maddəsi yaxud həmin Məcəllənin 178-ci maddəsi ilə tövsif edilməsinə dair təcrübədə müxtəlif yanaşmalar olduğu müəyyən edilmişdir.

Müraciətdənin qənaətinə görə, hazırda mövcud olan istintaq və məhkəmə təcrübəsinə əsasən istinad edilən cinayət işinin birinci və ikinci epizodlarında əks edilmiş cinayət əməlləri bəzi hallarda oğurluq kimi, bəzi hallarda isə dələduzluq kimi tövsif edilir ki, bu da Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinin pozulması ilə nəticələnir.

Həmçinin müraciətdə göstərilmişdir ki, hər iki maddənin sanksiyasındakı cəzaların (azadlığın məhdudlaşdırılması və azadlıqdan məhrum etmə) növləri və hədlərinin eyni olmasına baxmayaraq, dələduzluq cinayət əməlinin sanksiyasında əlavə olaraq cərimə cəzasının nəzərdə tutulması Cinayət Məcəlləsinin tələbləri baxımından dələduzluq cinayətinin oğurluqdan daha yüngül cinayət hesab edildiyini göstərir.

Müraciətdən hesab edir ki, qanunverici Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 391.8-1-ci maddəsində apellyasiya instansiyası məhkəməsində təqsirləndirilən şəxsin əməlinin Cinayət Məcəlləsinin 178.2.2-ci maddəsindən, həmin Məcəllənin 177.2.2 və 177.2.3-1-ci maddələrinə tövsif edilməsi, yəni daha ağır cinayət üzrə ittihamın irəli sürülməsi ilə bağlı müvafiq prosessual hərəkətlərin edilməsinə dair məhdudlaşdırıcı norma müəyyən etmişdir.

Göstərilənlərə əsasən Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi hüquq tətbiq etmə təcrübəsinin vahidliyinin və bununla da hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin edilməsi məqsədilə, bərabərlik hüququ baxımından Cinayət Məcəlləsinin 177 və 178-ci maddələrinin, eləcə də Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318 və 391.8-1-ci maddələrinin sərhədləndirilməsinin zəruriliyi qənaətinə gəlmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərin bir növü kimi oğurluq və dələduzluq cinayətlərinin tərkibinin, tövsifedici əlamətlərinin, o

cümlədən cinayət-prosessual qanunvericiliyinin məhkəmə baxışının hədləri ilə bağlı normalarının nəzərdən keçirilməsini vacib hesab edir.

Hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsin məsuliyyətdən kənarda qalmasına səbəb ola bilər. Bu isə öz növbəsində Cinayət Məcəlləsinin əsaslandığı qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirə görə məsuliyyət, ədalət və humanizm prinsiplərinin pozulmasına gətirib çıxara bilər (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 17 mart tarixli Qərarı).

Bu mənada cinayət tərkibinin formalaşmasında zəruri və fakültativ əlamətlərin böyük əhəmiyyəti vardır. Zəruri əlamətlər hər bir cinayət tərkibinə məxsus elə əlamətlərdir ki, onlar mövcud olmadıqda cinayət tərkibi yaranmır. Fakültativ əlamətlər isə bütün cinayət tərkibləri üçün zəruri olmayan və fərqli tərkiblərdə müxtəlif rol oynayan əlamətlərdir. Belə əlamətlərə cinayətin obyektiv tərəfini səciyyələndirən cinayətin törədilmə vaxtı, yeri, üsulu, cinayətin subyektiv tərəfini xarakterizə edən motiv və məqsəd və s. aiddir. Cinayət tərkibi əlamətlərinin zəruri və fakültativ əlamətlərə bölünməsi ayrı-ayrı cinayət tərkiblərinin müəyyənləşdirilməsi və oxşar cinayətlərin bir-birindən fərqləndirilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1 və 3-cü bəndlərinin şərh edilməsinə dair” 2018-ci il 23 aprel tarixli Qərarı).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu vurğulayır ki, talama cinayətlərinin növləri kimi oğurluq və dələduzluq əməllərinin tərkib əlamətlərinin müəyyən edilməsi həmin əməllərə cinayət-hüquqi qiymətin verilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Cinayət Məcəlləsinin 3-cü maddəsinə görə, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud

olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Qeyd edilməlidir ki, qanunverici oğurluğu özgənin əmlakını gizli olaraq talama kimi müəyyən etmişdir. Belə ki, talama özgənin əmlakını tamah məqsədi ilə hüquqazidd və əvəzsiz olaraq, həmin əmlakın mülkiyyətçisinə və başqa sahibinə ziyan vurmaqla götürmə, özünün və ya başqa şəxslərin xeyrinə keçirmədə ifadə olunur. Götürmənin gizliliyi dedikdə, cinayətin zərərçəkmişdən və digər şəxslərdən xəbərsiz həyata keçirilməsi başa düşülür. Oğurluq zamanı təqsirkar şəxs zərərçəkmişin əmlakını onun iradəsindən kənar, gizli götürərək öz sərəncamına keçirir. Beləliklə, oğurluğu talamanın başqa formalarından fərqləndirən əlamət məhz həmin əməlin gizli üsulla törədilməsidir.

Oğurluq cinayətinin obyektini qismində mülkiyyət münasibətləri çıxış edir. Bu cinayət əməlinin obyektiv cəhəti özgənin əmlakını gizli talamada ifadə olunur. Oğurluq subyektiv cəhətdən yalnız birbaşa qəsd formasında, tamah məqsədilə törədilir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 9 iyun tarixli Qərarı).

Cinayət Məcəlləsi ilə oğurluq əməlinin müəyyən edilmiş tövsifedici əlamətlərindən biri də həmin əməlin elektron məlumat daşıyıcılarından, yaxud informasiya texnologiyalarından istifadə edilməklə törədilməsidir (Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3-1-ci maddəsi).

Həmin maddənin dispozisiyasında iki əməl müəyyənləşdirilmişdir:

- oğurluğun elektron məlumat daşıyıcılarından istifadə edilməklə törədilməsi;
- oğurluğun informasiya texnologiyalarından istifadə edilməklə törədilməsi.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bununla əlaqədar əvvəlki Qərarlarında da qeyd etdiyi kimi, bank kartlarının oğurlanması, başqa yolla ələ keçirilməsi və ya saxtalaşdırılması və həmin kartlardan istifadə etməklə bankomatlardan özgəsinə məxsus nağd pul vəsaitlərinin talanması, yaxud da hər hansı pul ödənişlərinin aparılması öz ictimai təhlükəliliyinə, törədilmə üsulu və vasitəsinə görə sadə oğurluqdan fərqlənir.

Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3-1-ci maddəsinin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş cinayət, oğurluq əməlinin şəxs tərəfindən talama və ya müxtəlif qanunsuz yollarla əldə edilmiş kartdan və onun identifikasiya nömrəsindən (pin kodundan) istifadə etməklə törədilməsini nəzərdə tutur ("Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177.2.3-1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair" 2015-ci il 22 iyun tarixli Qərar).

Həmin Məcəllənin 178-ci maddəsi isə dələduzluq cinayətini etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə kimi müəyyən etmişdir. Dələduzluq cinayətinin də obyekt qismində mülkiyyət münasibətləri çıxış edir və subyektiv cəhətdən yalnız birbaşa qəsd formasında, tamah məqsədilə törədilir.

Dələduzluq cinayətini oğurluqdan fərqləndirən ən mühüm əlamətlərdən biri onun törədilməsi üsuludur. Belə ki, dələduzluq cinayəti digər talama cinayətlərindən fərqli olaraq, məhz aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə törədilir və əmlak sahibi öz əmlakını və ya ona olan hüququnu başqa şəxslərə yalan vədlərin təsiri altında, heç bir təzyiq və ya təsir, zor tətbiq etmə, yaxud zor tətbiq etmə hədəsi olmadan könüllü surətdə vermiş olur. Başqa sözlə, əmlak şəxsin sahibliyindən gizli yolla çıxır, aldadılma və ya etibarından sui-istifadə edilmə nəticəsində zərərçəkmişin özü tərəfindən zahirən könüllü şəkildə təqsirkar şəxsə verilir. Təqsirkar şəxs etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə zərərçəkmiş şəxsi yanılma dərəcəsinə çatdırmaqla əmlakın ona verilməsinə nail olur.

Aldatma dedikdə, özgənin əmlakını və ya əmlak hüququnu ələ keçirmək məqsədi güdən şəxs tərəfindən bilərəkdən həqiqətə uyğun olmayan, yalan məlumatların verilməsi, həqiqi məlumatların isə gizlədilməsi və ya qəsdən əmlakın ələ keçirilməsinə yönəlmiş başqa hərəkətlərin edilməsi (məsələn, alğı-satqı müqaviləsinin predmeti olan saxta əşyaların təqdim edilməsi, malın alınması zamanı aldadıcı üsullardan istifadə edilməsi və sair) nəzərdə tutulur.

Etibardan sui-istifadə isə özgənin əmlakını və ya əmlak hüququnu ələ keçirmək niyyətində olan şəxs tərəfindən əmlakın mülkiyyətçisi, əmlaka sahiblik edən və ya əmlak üzərində sərəncam vermək hüququ olan şəxslə yaranmış etibarlı münasibətlərdən sui-istifadə olunmasıdır. Etibardan sui-istifadə, həmçinin şəxsin əmlakı və ya ona olan hüququ əvəzsiz şəkildə ələ keçirmək məqsədi ilə üzərinə

götürdüyü hər hansı öhdəliyi yerinə yetirmək niyyətində olmadığı hallarda yaranmış olur.

Nəzərə alınmalıdır ki, oğurluq və dələduzluq cinayətləri tövsif edilərkən talamanın predmeti olan əmlakın nədə ifadə olunmasına xüsusi diqqət yetirilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyəti tərəfindən 10 iyul 2012-ci il tarixində qəbul edilmiş “Ödəniş kartlarının emissiyası və istifadəsi Qaydaları”nın 2.1.1-ci bəndinə əsasən, ödəniş kartı nağdsız ödənişlərin aparılması və nağd pul vəsaitinin əldə edilməsi üçün istifadə edilən ödəniş alətidir.

Beləliklə, ödəniş kartı yalnız ödəniş aləti kimi çıxış etdiyindən, ödəniş kartlarından istifadə edilməklə törədilən oğurluq və dələduzluq cinayətlərində talamanın predmeti ödəniş kartı deyil, ödəniş kartı vasitəsilə bank hesabından məxaric edilən pul vəsaitidir.

Oğurluq cinayəti törədilərkən zərərçəkmiş bilavasitə talamanın predmeti olan əmlakın (məsələn, hesabdakı pul vəsaitinin) onun mülkiyyətindən yaxud sahibliyindən çıxdığını bilmir və ya təqsirkar həmin əmlakı zərərçəkmişdən xəbərsiz, gizli şəkildə ələ keçirdiyini güman edir. Dələduzluq cinayətində isə zərərçəkmiş bilavasitə talamanın predmeti olan əmlakı və ya əmlak hüququnu təqsirkarın sahibliyinə və ya sərəncamına verdiyini dərk edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, başqasına məxsus ödəniş kartlarından istifadə edilməklə vəsaitin ələ keçirilməsinin oğurluq və ya dələduzluq kimi tövsif edilməli olmasını müəyyənləşdirmək üçün aldatmaya yönəlmiş hərəkətlərin hansı məqsədlə həyata keçirilməsinin aydınlaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Belə ki, əvvəldə də qeyd olunduğu kimi, dələduzluq cinayəti törədilən zaman təqsirkarın aldatmada ifadə olunan hərəkətləri bilavasitə zərərçəkmiş şəxsi yanıltmağa yönəlir ki, nəticədə sonuncu öz əmlakını könüllü olaraq təqsirkar şəxsə təqdim edir.

Oğurluq cinayətlərində isə aldatma bilavasitə başqasının əmlakını ələ keçirmək deyil, yalnız cinayətin törədilməsinə şərait yaratmaq, əməlin törədilməsini asanlaşdırmaq məqsədi güdür, əmlak isə sahibin iradəsinə zidd olaraq gizlin şəkildə ələ keçirilir.

Başqasına məxsus kartdan istifadə etməklə vəsaitin ələ keçirilməsi halında təqsirkarın zərərçəkmiş bankomatdan pul çəkməyə yardım etməsi adı ilə aldatması ödəniş kartını ələ keçirmək, oğurluğa şərait yaratmaq məqsədi güdür. Pul məxaric

etmək üçün zəruri olan şifrənin yanlış olduğunu və ya bankomatın çalışmadığını bildirməklə zərərçəkmişin aldadılması isə özgəsinə məxsus pulu ələ keçirmənin gizliliyini təmin etmək məqsədi daşıyır.

Həmçinin nəzərə alınmalıdır ki, qeyd olunan üsullardan istifadə etməklə törədilən cinayətlərdə təqsirkar ödəniş kartını heç də həmişə aldatma yolu ilə zərərçəkmişdən almır, bəzən həmin ödəniş kartı zərərçəkmişin öz xahişi ilə, yardım etməsi üçün təqsirkara verilir. Təqsirkar isə əldə etdiyi bu imkandan istifadə etməklə pul vəsaitini zərərçəkmiş şəxsdən xəbərsiz, gizli şəkildə ələ keçirir.

Qeyd edilənlər belə nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, şəxsin ödəniş kartını əldə etməyə yönəlmiş aldatmada ifadə olunan hərəkətləri gizli şəkildə talamaq niyyəti ilə pul vəsaitini ələ keçirməyə şərait yaratmaq üçün həyata keçirildiyi hallarda, əməl dələduzluq deyil, oğurluq kimi tövsif edilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan digər məsələ ilə bağlı aşağıdakıları qeyd edir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1 və 318.2-ci maddələrinə əsasən, məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır. Məhkəmə baxışı nəticəsində məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayət əməlinə tövsif etmək, habelə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxartmaq hüququna malikdir. Məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu müəyyən edildikdə, dövlət ittihamçısının vəsatəti əsasında məhkəmə irəli sürülmüş ittiham üzrə cinayət işinin və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarının baxılmasına xitam verilməsi və təqsirləndirilən şəxsə başqa ittihamın irəli sürülməsi məsələsinə baxılması üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə əsaslandırılmış qərar çıxarır. Məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu barədə zərərçəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin vəsatəti əsasında məhkəmə bu maddədə nəzərdə tutulmuş qaydada qərar çıxara bilər.

Göründüyü kimi, cinayət-prosessual qanunvericiliyi məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin müəyyən edildiyi hal üçün xüsusi prosedur

qaydası nəzərdə tutaraq, məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə deyil, yalnız dövlət ittihamçısının və yaxud zərərçəkmiş şəxsin (onun qanuni nümayəndəsinin) vəsatəti olduğu təqdirdə, daha ağır ittihamın irəli sürülməsi məsələsinə baxılması məqsədilə işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılmasını təsbit etmişdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 7 iyul 2011-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2012-ci il 17 aprel tarixli Qərarı).

Qanunvericinin bu mövqeyi məhkəmənin ittiham funksiyasını yerinə yetirməməsi, çəkişmə prinsipinə uyğun olaraq proses boyu məhz ittiham və müdafiə tərəfləri arasında obyektiv və qərəzsiz arbitr rolunda çıxış etməli olması ilə bağlıdır. Cinayət məsuliyyətinə cəlb etmənin qanuni qaydasının və təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun təmin edilməsi məqsədinə də xidmət edir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun əvvəlki qərarlarında da əks olunmuş hüquqi mövqeyə görə, cinayət işinin həlli üzrə məhkəmənin və ittiham tərəfinin funksiyaları bir-birindən ciddi fərqlənir və onlardan hər biri müvafiq subyektin üzərinə düşür. Cinayət təqibinin başlanması, ittihamın irəli sürülməsi və məhkəmədə müdafiəsi qanunda müəyyən edilən orqanlar və vəzifəli şəxslər, qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda isə həmçinin zərərçəkmiş tərəfindən həyata keçirilir. Cinayət ədalət mühakiməsi vasitəsilə, çəkişmə və tərəflərin hüquq bərabərliyi əsasında məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən məhkəmə işin icraatı zamanı ittiham və ya müdafiə tərəfinin prosessual səlahiyyətlərini öz üzərinə götürərək onlardan hər hansı birinin tərəfində dayanmamalı, yaxud onları əvəz etməməli, bütün proses boyu obyektiv və qərəzsiz arbitr olaraq qalmalıdır (“Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 43.1.1, 314.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş “dövlət ittihamçısı və xüsusi ittihamçı cinayət təqibindən imtina etdikdə” müddəasının şərh edilməsinə dair” 2008-ci il 15 fevral tarixli Qərar).

Cinayət-prosessual qanunvericiliyində müəyyən edilmiş bu təməl qayda, həmçinin Konstitusiyanın 133-cü maddəsinin I hissəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun səlahiyyətlərinin mahiyyətindən irəli gəlir. Həmin maddəyə görə, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə

tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir, qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda cinayət işləri başlayır və istintaq aparır, məhkəmədə dövlət ittihamını müdafiə edir, məhkəmədə iddia qaldırır, məhkəmə qərarlarından protest verir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 391.8-1-ci maddəsinə əsasən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsində dövlət ittihamçısı tərəfindən müdafiə edilmiş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayət üzrə ittihamın irəli sürülməsinə dair Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində, həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorunun protesti ilə razılaşıdıqda apellyasiya şikayətinə və apellyasiya protestinə baxılmasına xitam verilməsi və cinayət işinin, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarının birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılması haqqında qərar çıxarır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu bununla bağlı qeyd edir ki, qanunverici tərəfindən apellyasiya icraatı zamanı təqsirləndirilən şəxsə daha ağır cinayət üzrə ittihamın irəli sürülməsi məqsədi ilə işin birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılması barədə protestlə çıxış etmək səlahiyyətinin yalnız Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru və ya Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində, həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokuroruna verilməsi müvafiq dövlət ittihamçısı tərəfindən müdafiə edilmiş ittihamla əlaqədar mövqeyin yalnız yuxarı prokuror tərəfindən dəyişdirilə bilməsi ilə bağlıdır.

Qeyd olunanlara əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– təqsirkarın ödəniş kartını əldə etməyə yönəlmiş aldatmada ifadə olunan hərəkətləri gizli şəkildə talamaq niyyəti ilə pul vəsaitinə çatmağı asanlaşdırmaq üçün həyata keçirildiyi hallarda, əməl Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsi ilə dələduzluq deyil, həmin Məcəllənin 177-ci maddəsinə uyğun olaraq oğurluq kimi tövsif edilməlidir;

– Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318-ci maddəsinin mənasına görə, məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu müəyyən edildikdə, məhkəmə öz təşəbbüsü ilə ittihamın ağırlaşdırılmasına dair qərar qəbul edə bilməz.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 391.8-1-ci maddəsinin tələbinə əsasən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi əvvəlki ittihamla müqayisədə daha ağır cinayət üzrə ittihamın irəli sürülməsinə dair müvafiq protest olduğu təqdirdə, işin birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılması haqqında qərar qəbul edə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. Təqsirkarın ödəniş kartını əldə etməyə yönəlmiş aldatmada ifadə olunan hərəkətləri gizli şəkildə talamaq niyyəti ilə pul vəsaitinə çatmağı asanlaşdırmaq üçün həyata keçirildiyi hallarda, əməl Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsi ilə dələduzluq deyil, həmin Məcəllənin 177-ci maddəsinə uyğun olaraq oğurluq kimi tövsif edilməlidir.

2. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318-ci maddəsinin mənasına görə, məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu müəyyən edildikdə, məhkəmə öz təşəbbüsü ilə ittihamın ağırlaşdırılmasına dair qərar qəbul edə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 391.8-1-ci maddəsinin tələbinə əsasən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi əvvəlki ittihamla müqayisədə daha ağır cinayət üzrə ittihamın irəli sürülməsinə dair müvafiq protest olduğu təqdirdə, işin birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılması haqqında qərar qəbul edə bilər.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar Azərbaycan Respublikasının rəsmi dövlət qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ON THE BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
D E C I S I O N
OF THE PLENUM OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

Interpretation of Articles 177 and 178 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan coherently in terms of Part I of Article 25 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 318 and 391.8-1 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan.

31 October 2022

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan, composed of Farhad Abdullayev (Chairman), Sona Salmanova, Humay Afandiyeva, Rovshan Ismaylov (Reporter-Judge), Ceyhun Qaracayev, Rafael Gvaladze, Mahir Muradov, Isa Najafov and Kamran Shafiyev

attended by the Court Clerk Faraid Aliyev,

considered the constitutional case on the interpretation of Articles 177 and 178 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan in terms of Part I of Article 25 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 318 and 391.8-1 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan coherently pursuant to Part VI of Article 130 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, Articles 27.2 and 33 of the Law of the Republic of Azerbaijan "On the Constitutional Court" and Article 39 of the Internal Regulations of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan, based on the appeal of Ganja Court of Appeals at the court session of the special constitutional proceedings held in the written procedure

The Plenum of Constitutional Court having investigated and discussed the judge C. Qaracayev's report on the case, the considerations of representatives of interested subjects – T.Mukhtarov, Chairman of the Criminal Board of Ganja Court of Appeal and

H.M.Seyid, Head of the Department of State Building, Administrative and Military Legislation of Milli Majlis Administrative Office of the Republic of Azerbaijan, the experts N.Nasibov, Chairman of the Criminal Board of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan, A.Osmanova, head of the Department of Legal Protection and Human Rights Issues of the General Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan, as well as the case materials, the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E T E R M I N E D   A S   F O L L O W S :

Ganja Court of Appeal has requested to interpret the Articles 177 and 178 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Criminal Code) and Articles 318 and 391.8-1 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Criminal Procedure Code) coherently in terms of Part I of Article 25 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Constitution) by appealing to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Constitutional Court).

It is evident from the appeal that E.Babayev was convicted under Articles 178.2.2, 180.2.2 and 180.2.4 of the Criminal Code by the judgment of Nizami District Court of Ganja City, dated 24 January 2022. Thus, on 2 March 2019, he deceived S.Hasanova by saying that he would help her withdraw money from ATM, and after inserting the latter's plastic card into ATM, he embezzled the money in the amount of 512 manats on the card, stating that the card's password was incorrect.

On 11 March 2019, E.Babayev deceived Z.Huseynova while withdrawing money from the ATM by saying that he would help her withdraw money, told her that the ATM was not working, and embezzled 543 manats from ATM card belonging to Z.Huseynova.

After that, on 5 July 2019, when S. Mammadova was withdrawing money from her plastic card belonging to her, E. Babayev approached the latter and told her that there was no money in the ATM, and by grabbing her arm and pushing her, he applied force that was not dangerous to life and health and after the money was

withdrawn out of ATM, he committed robbery by taking the amount in front of S. Mammadova and running away.

E.Babayev filed an appeal against the verdict of Nizami district court of Ganja city and asked for mitigation of the punishment.

During the consideration of the case by Ganja Court of Appeal, it was determined that in the current situation, there are different approaches in practice concerning the interpretation of a person's act by Article 177.2.3-1 of the Criminal Code or Article 178 of the same Code.

According to the appellant's conclusion, pursuant to the currently available investigative and judicial experience, the criminal acts reflected in the first and second episodes of invoked criminal case are interpreted in some cases as theft, and in some cases as fraud, comes to the result of violation of Article 25 of Part I of the Constitution.

It is also stated in the appeal, that despite the fact that the types and limits of punishments (deprivation of liberty and imprisonment) sanctioned by both articles are the same, the provision of an additional fine as a sanction for the crime of fraud shows that the crime of fraud is considered a lighter crime than theft, in terms of the requirements of the Criminal Code.

The appellant considers that the legislator has defined a restrictive norm on taking appropriate procedural actions related to the prosecution of a more severe crime in Article 391.8-1 of the Criminal Procedure Code in the court of appeals in regard of interpretation of the action of offender from Article 178.2.2 of the Criminal Code to Articles 177.2.2 and 177.2.3-1 of that Code.

Based on the foregoing, Ganja Court of Appeal has come to conclusion that in order to ensure the uniformity of law enforcement practice and thus the principle of legal certainty, it is necessary to interpret Articles 177 and 178 of the Criminal Code, as well as Articles 318 and 391.8-1 of the Code of Criminal Procedure from the point of view of the right to equality.

The Plenum of the Constitutional Court considers it important to review the composition and descriptive features of the crimes of embezzlement and fraud as types of crimes against property in connection with the appeal, as well as the norms of criminal procedure legislation on the limits of judicial review.

When investigating each criminal act, the correct definition and description of its composition is aimed at determining whether the acts reflecting the signs of a crime are crimes, whether the person accused of committing a crime is guilty or not, as well as determining a fair punishment for the person accused of that crime. Adverse case may cause holding a guiltless person responsible, or acquitting a culprit committing a crime from responsibility. This, in turn, may lead to violation of the principles of legality, equality before the law, responsibility for guilt, justice and humanism on which the Criminal Code is based (Decision of the Plenum of the Constitutional Court "On the Interpretation of Article 244.1 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan" dated 17 March 2011).

In this sense, essential and optional features signs are of great importance in formation of criminal culpability. Essential features are those features of each criminal offense, without which the criminal culpability does not exist. Optional features are signs that are not necessary for all criminal culpabilities and play different roles in different elements of crime. Such features include the time, place, and method of committing the crime, which characterize the objective side of the crime, the motive and purpose, which characterize the subjective side of the crime, etc. The division of criminal culpability into essential and optional features is of great importance for determining separate elements of a crime and distinguishing similar crimes from each other (Decision of Plenum of the Constitutional Court of the republic of Azerbaijan on interpretation of Paragraphs 1 and 3 of the "Explanatory Note" part of Article 177 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan of 23 April 2018).

The Plenum of the Constitutional Court emphasizes that determining the constituent features of acts of theft and fraud, such as the types of robbery crimes, is of great importance in terms of defining the criminal-legal value to those acts. According to Article 3 of the Criminal Code, only the commission of an act (action or inaction) in which all the elements of the criminal culpability provided for by this Code entails criminal liability.

It should be noted that, the legislator has defined theft as secretly robbing someone else's property. Thus, robbery is defined as the illegal and gratuitous capture of someone else's property for the purpose

of greediness, causing damage to the owner and other owners of that property, and transferring it to his/her or other persons' benefit. Secrecy of capture means that the crime is carried out without the knowledge of the victim or other persons. In the case of theft, the culprit captures the property of the victim against his/her will and secretly takes it for his/her disposal. Thus, the distinguishing feature of theft from other forms of robbery is that the act is carried out in secret.

Property relations act as the object of the crime of theft. The objective aspect of this criminal act is expressed in the secret looting of someone else's property. Theft is subjectively committed only in the form of direct intent, for the purpose of greediness (Decision of the Plenum of the Constitutional Court "On the interpretation of Article 177.2.3 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan", 9 June 2011).

One of the descriptive characteristics of the act of theft defined by the Criminal Code is that the act is committed using electronic data carriers or information technologies (Article 177.2.3-1 of the Criminal Code).

In the disposition of that article, two actions are defined:

- committing theft using electronic data carriers;
- committing theft using information technologies.

As the Plenum of the Constitutional Court noted in its previous Decisions in this regard, stealing, seizing in any way or falsifying bank cards in any other way, and using such cards to rob one's own cash from ATMs, or make any cash payments differ from simple theft for its danger to the public, the method and means of committing.

The crime provided for in the first part of Article 177.2.3-1 of the Criminal Code implies that the act of theft is committed by a person by looting or using a card and its identification number (PIN code) obtained by various illegal means (Decision on interpreting Article 177.2. of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan", 22 June 2015).

Article 178 of the same Code defined the crime of fraud as seizing someone else's property or acquiring property rights through abuse of trust or deception. Property relations act as the object of the

crime of fraud, and subjectively it is committed only in the form of direct intent, for the purpose of greediness.

One of the most important features that distinguish the crime of fraud from theft is the manner in which it is committed. Thus, the crime of fraud, unlike other crimes of robbery, is committed precisely by deception or abuse of trust, and the owner of the property gives his property or the right to it to other persons under the influence of false promises, without any pressure or influence, coercion, or gives voluntarily without the threat of coercion. In other words, the property does not come out of the person's possession secretly, but is given to the culprit voluntarily by the victim himself/herself as a result of deception or abuse of trust.

The culprit succeeds in transferring the property to the victim by misleading the victim through abuse of trust or deception.

Fraud is defined as the deliberate giving of untrue and false information, concealment of true information, or other intentional actions aimed at seizing property by a person who aims to seize another's property or property rights (for example, presentation of dummies that are the subject of a purchase agreement, using deceptive methods during the purchase of goods, etc.).

Abuse of trust is the abuse of the trust relationship established with the owner of the property, the person who owns the property or has the right to dispose of the property by the person who intends to seize the property or property rights of another person.

Breach of trust also occurs when a person does not intend to fulfill any obligation he undertakes with the intention of taking property or the right to it without compensation.

It should be taken into account that when describing the crimes of theft and fraud, special attention should be paid to the description of the property that is the subject of looting.

According to Article 2.1.1 of the "Rules of Issuance and Use of Payment Cards" adopted by the Management Board of the Central Bank of the Republic of Azerbaijan on 10 July 2012, a payment card is a payment instrument used to make non-cash payments and obtain cash.

Thus, since the payment card acts only as a payment instrument, in theft and fraud crimes committed using payment cards, the object

of looting is not the payment card, but the funds withdrawn from the bank account through the payment card.

When the crime of theft is committed, the victim does not know that the property that is the object of robbery (for example, money in the account) is out of his ownership or possession, or the perpetrator assumes that the property is secretly seized without the knowledge of the victim. In the crime of fraud, the victim directly realizes that he has given the property or property right to the possession or disposal of the offender.

The Plenum of the Constitutional Court considers it necessary to note that in order to determine whether the seizure of funds by using payment cards belonging to someone else should be described as theft or fraud, it is important to clarify the purpose of the actions aimed at deception.

So, as mentioned earlier, when the crime of fraud is committed, the actions of the perpetrator expressed in deception are aimed directly at misleading the victim, as a result of which the latter voluntarily presents his property to the culprit.

In the case of theft crimes, deception does not aim to seize someone else's property directly, but only to create conditions for the commission of the crime, to facilitate the commission of the act, and the property is secretly seized against the owner's will.

In case of seizure of funds by using a card belonging to another person, the purpose of deceiving the victim with regard to helping him to withdraw money from the ATM is to seize the payment card and create conditions for theft. Deceiving the victim by saying that the password necessary to withdraw money is wrong or that the ATM is not working is aimed at ensuring the secrecy of seizing money belonging to someone else.

It should also be taken into account that in crimes committed using the mentioned methods, the perpetrator does not always get the payment card from the victim by deception, sometimes the payment card is given to the perpetrator at the request of the victim to help him. Using this opportunity, the culprit seizes the money secretly without the knowledge of the victim.

The above-mentioned allows us to come to conclusion that in cases where the actions expressed in deception aimed at obtaining a person's payment card are carried out in order to create conditions

for seizing funds with the intention of secretly robbing them, the act should be described as theft, not fraud.

The Plenum of the Constitutional Court notes the following regarding the other issue raised in the appeal.

Pursuant to Articles 318.1 and 318.2 of the Code of Criminal Procedure, a criminal case, materials of simplified pre-trial proceedings or a complaint in the order of a special charge are considered in the course of court hearing only as part of the charge brought against the accused or submitted to the court. As a result of the court hearing, the court has the right to classify the act of the accused person from a serious crime to a lesser crime, as well as to remove individual items from the charge brought against him/her. During the court hearing, if the presence of signs of a more serious crime is determined in the actions of the accused, based on the motion of the public prosecutor, the procedural management of the case is carried out for the preliminary investigation in order to terminate the consideration of the criminal case on the charge brought by the court or the simplified pre-trial materials and to consider the issue of bringing another charge to the accused makes a reasoned decision to return the criminal case to the prosecuting attorney carrying the procedural guidance of preliminary investigation. Based on the request of the victim or his/her legal representative, the court may make a decision in the manner provided for in this article on the presence of signs of a more serious crime in the actions of the accused during the court hearing.

As it is evident, the criminal procedural legislation envisages a special procedural rule for cases where the signs of a more severe crime are determined in the actions of the accused during the court hearing, and not at the court's own initiative, but only if there is a motion of public prosecutor or the victim (his/her legal representative), it was determined to return the case to the prosecutor who conducted the procedural guidance of preliminary investigation in order to consider the issue of bringing forward a more severe charge (Decision of the Plenum of the Constitutional Court of 17 April 2012 "On verification of the compliance of the decision of the Military Collegium of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan of 7 July 2011 with the Constitution and laws of the Republic of Azerbaijan").

This position of the legislator is related to the fact that the court does not perform the function of accusation, and duty of acting as an objective and impartial arbitrator between the prosecution and defense parties during the process, in accordance with the principle of litigation. It also serves the purpose of ensuring the legal procedure of prosecution and the right of defense of the accused.

Pursuant to the legal position reflected in the previous decisions of the Plenum of the Constitutional Court, the functions of the court and the prosecution on the resolution of the criminal case differ significantly from each other, and each of them falls on the respective subject. Initiation of criminal prosecution, accusation and defense in court are carried out by bodies and officials determined by law, and in cases provided for by law – also by victims. The court exercising judicial power in criminal proceedings, on the basis of judicial procedure and equality of arms, should not assume the procedural powers of the prosecution or defense in the course of the trial, nor should it side with any of them or replace them, and must remain an objective and impartial arbiter throughout the process (Decision of 15 February 2008 on the interpretation of the provision "when the public prosecutor and special prosecutor refuse to prosecute" provided for in articles 43.1.1, 314.2 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan).

This fundamental rule defined in the criminal procedural legislation also derives from the nature of the powers of the Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan provided for in Part I of Article 133 of the Constitution. According to that article, the Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan supervises the implementation and application of laws in the manner and in the cases provided by the law, initiates criminal cases and conducts investigations in the cases provided by the law, defends public prosecution in court, files lawsuits in court, and protests court decisions.

According to Article 391.8-1 of the Criminal Procedure Code, the appellate court compared to the charge defended by the public prosecutor in the court of first instance, when agreeing with the protest of the Prosecutor General of the Republic of Azerbaijan, in the territory of the Nakhchivan Autonomous Republic, as well as the prosecutor of the Nakhchivan Autonomous Republic, to bring charges for a more severe crime, issues a decision on terminating the

consideration of the appeal and appeal protest and returning the criminal case and simplified pre-trial proceedings materials to the court of first instance.

The Plenum of the Constitutional Court notes in this regard that in order to charge the accused of a more serious crime in the appeal proceedings by the legislator, the authority to protest about the return of the case to the court of first instance is granted only to the Prosecutor General of the Republic of Azerbaijan or the prosecutor of the Nakhchivan Autonomous Republic on the territory of the Nakhchivan Autonomous Republic, this due to the fact that only the senior prosecutor can change the position on the charge defended by the relevant prosecutor.

Based on the above-mentioned, the Plenum of the Constitutional Court comes to the following conclusions:

– actions of the culprit expressed in deception aimed at obtaining the payment card in cases where it is carried out to facilitate access to funds with the intention of secretly looting, the act should not be described as fraud under Article 178 of the Criminal Code, but as theft according to Article 177 of the same Code;

– According to the meaning of Article 318 of the Code of Criminal Procedure, if the presence of signs of a more serious crime is determined in the actions of the accused during the court hearing, the court cannot, on its own initiative, make a decision to aggravate the charge.

Pursuant to the requirements of Article 391.8-1 of the Criminal Procedure Code, the appellate court may decide to return the case to the court of first instance if there is an appropriate protest to filing accusation of a more serious crime than the previous accusation.

Guided by Part VI of Article 130 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, Articles 60, 62, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan "On the Constitutional Court", the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. In cases where the actions of culprit expressed in the deception aimed at obtaining the payment card of the offender are carried out to facilitate access to funds with the intention of secretly robbing, the

act should not be interpreted as fraud according to Article 178 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan, but as theft according to Article 177 of the same Code.

2. According to the meaning of Article 318 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Azerbaijan, if during the court hearing the presence of elements of a more severe crime is determined in the actions of the culprit, the court cannot, on its own initiative, make a decision to aggravate the charge.

According to the requirements of Article 391.8-1 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan, the appellate court may decide to return the case to the court of first instance if there is an appropriate protest to accusation of a more serious crime than the previous accusation.

3. The decision shall come into force from the date of its publication.

4. The decision shall be published in the official state newspapers of the Republic of Azerbaijan and in the "Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan", as well as to be posted on the official website of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan.

5. The decision is final, it may not be cancelled, changed or officially interpreted by any institution or official.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**“Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası
Qanununun 4.0.1.13-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası
Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin II və III hissələrinə,
38-ci maddəsinin I və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin
I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair**

14 noyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövsən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsinə, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 32-ci maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, konstitusiyaya məhkəmə icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.0.1.13-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin II və III hissələrinə, 38-ci maddəsinin I və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) sorğusu əsasında konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə

müvəkkili (ombudsman) Aparatının Elmi-analitik sektorunun müdiri M.Məmmədov və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Sosial qanunvericilik şöbəsinin müdiri A.Vəliyev, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyası və Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən təqdim edilmiş mülahizələri, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Əmək və Ekologiya Hüququ kafedrasının professoru, hüquq elmləri doktoru M.Əliyevin rəyini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) sorğu ilə müraciət edərək “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Sosial müavinətlər haqqında” Qanun) 4-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 25, 38, 71 və 147-ci maddələrinə, habelə 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Sorğuda göstərilir ki, “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində müəyyən edilən müavinət növləri sırasında beşdən çox uşağı olan qadınlar üçün müavinət nəzərdə tutulduğu halda, beşdən çox uşağı təkbaşına böyüdən kişilərə münasibətdə həmin müavinətin ödənilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Bu isə sözügedən şəxslərin, yəni beşdən çox uşağı təkbaşına böyüdən kişilərin sosial təminat, bərabərlik hüquqlarının pozulmasına və ayrı-seçkiliyə səbəb olur.

Sorğuverən hesab edir ki, qanunvericilikdə belə bir vəziyyətin mövcud olması Konstitusiyanın 149-cu maddəsində ifadə olunmuş normativ hüquqi aktların haqq-ədalətə əsaslanması tələbinə də cavab vermir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sorğu ilə əlaqədar aşağıdakıları qeyd edir.

Konstitusiyanın 12 və 16-cı maddələrinin I hissəsinə əsasən, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir. Azərbaycan dövləti xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsi, onun sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsi qayğısına qalır.

Bu müddəalar onu ifadə edir ki, dövlət hər şeydən əvvəl insanlar üçün mövcud olur və onların tələbatlarının real olaraq təmin edilməsi sahəsində müvafiq öhdəliklər daşıyır.

Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə görə, Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsini heç kəs məhdudlaşdırma bilməz.

Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğun olaraq, normativ hüquqi aktlar hüquqa və haqq-ədalətə (bərabər mənafelərə bərabər münasibətə) əsaslanmalı, qanunlar Konstitusiyaya zidd olmamalıdır.

Əsas sosial-iqtisadi hüquqlardan biri olan sosial təminat hüququ Konstitusiyanın 38-ci maddəsində təsbit olunmuşdur. Həmin maddəyə müvafiq olaraq, hər kəsin sosial təminat hüququ vardır. Hər kəs qanunla müəyyən edilmiş yaş həddinə çatdıqda, xəstəliyinə, əlilliyinə, ailə başçısını itirdiyinə, əmək qabiliyyətini itirdiyinə, işsizliyə görə və qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallarda sosial təminat hüququna malikdir.

Bu hüquq Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı bir sıra beynəlxalq-hüquqi aktlarda da öz əksini tapmışdır. Belə ki, İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin 22-ci maddəsinə görə, hər bir insanın cəmiyyətin bir üzvü kimi sosial təminat, milli səylər və beynəlxalq əməkdaşlıq əsasında, hər bir ölkənin strukturuna və ehtiyatlarına müvafiq olaraq, ləyaqətinin qorunması, şəxsiyyətinin azad inkişafı üçün zəruri olan iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarını həyata keçirmək hüququ var.

“İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, sosial sığorta da daxil olmaqla hər bir şəxsin sosial təminat hüququ var.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu məsələ ilə əlaqədar öz qərarlarında qeyd etmişdir ki, sosial dövlət prinsipi ədalətli sosial

quruluşun təmin edilməsini dövlətin hüquqi vəzifəsi kimi təsdiq edir. Bu prinsip ədalətli, iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq, hamının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini bəyan edən Konstitusiyanın preambulasından irəli gəlir. Məhz dövlətin effektiv sosial siyasəti cəmiyyətdə əmin-amanlığın və firavanlığın bərqərar edilməsini təmin edir. Konstitusiya sosial dövlətin təsvirini verməyə də, dövlətin məqsədi kimi iqtisadiyyatın inkişafının müxtəlif mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət etməsini nəzərdə tutur. Konstitusiyanın müddəalarına görə, dövlət sosial-iqtisadi hüquqlar sahəsində həyata keçirilən siyasətlə vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasına, bazar iqtisadiyyatında insanın dövlət tərəfindən sosial müdafiə olunmasına və sosial ədalət prinsipinə xidmət etməyi öz üzərinə götürmüşdür (“Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 144-cü maddəsinin ikinci hissəsinin şərh edilməsinə dair” 2002-ci il 29 noyabr və “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2016-cı il 21 oktyabr tarixli Qərarlar).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sosial təminat hüququnun məzmununu təhlil edərək onu da qeyd etmişdir ki, Konstitusiyada təsbit olunmuş digər hüquqlarla (şəxsi, iqtisadi, siyasi və mədəni) bərabər, sosial hüquqların eyni qaydada qorunmasına və müdafiəsinə təminat verilməsinə baxmayaraq, həmin hüquqların təmin edilməsində və həyata keçirilməsində bir sıra səciyyəvi xüsusiyyətlər mövcuddur. Belə ki, şəxsi və siyasi hüquqlardan fərqli olaraq, sosial hüquqların səmərəli həyata keçirilməsi dövlətin bu hüquqları təmin edə biləcək maliyyə imkanları ilə bağlıdır (“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1-ci və 8.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2010-cu il 1 dekabr tarixli Qərar).

Eyni zamanda nəzərə almaq lazımdır ki, sosial hüquqların müəyyən edilməsi zamanı dövlətin iqtisadi vəziyyəti, cəmiyyətin, yaxud onun müəyyən bir hissəsinin dövlət yardımına və dəstəyinə ehtiyacının olub-olmaması kimi məsələlər vacib rol oynayır.

Belə ki, müavinətlərin növlərinin, onların hesablanması, təyin və əldə edilməsinin ümumi əsaslarının və qaydalarının tənzim-

lənməsi, habelə bu sahədə mövcud qanunvericiliyə dəyişikliklərin edilməsi Konstitusiyanın 94 və 95-ci maddələrinin müddəaları baxımından qanunvericinin diskresion səlahiyyətlərinə aiddir. Bu sahədə o, geniş mülahizə sərbəstliyinə malikdir.

Bununla belə, qanunvericinin qeyd edilən mülahizə sərbəstliyi hədsiz deyil və Konstitusiyada təsbit olunmuş tələblərə, o cümlədən bərabərlik hüququna, normativ hüquqi aktların hüquqa və haqq-ədalətə (bərabər mənafeələrə bərabər münasibətə) əsaslanması və Konstitusiyaya zidd olmaması tələblərinə uyğun həyata keçirilməlidir. Bu isə qanunvericinin hər hansı hüquq münasibətlərinin, o cümlədən sosial təminat hüquq münasibətlərinin tənzimlənməsində hüquqi müəyyənlik prinsipinə əməl etməsini tələb edir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bərabərlik prinsipinin məzmununa dair formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə müvafiq olaraq, mübahisələndirilən bu və ya digər normanın Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinə uyğun olub-olmaması məsələsinə qiymət vermək üçün hansı şəxslərin bərabər və ya müəyyən meyarlara görə oxşar vəziyyətdə olmalarını, mübahisələndirilən normanın bu cür şəxslərə aid bərabər və ya fərqli rəftarı nəzərdə tutub-tutmadığını və belə rəftar üçün obyektiv və əğlabatan əsasın mövcudluğunu aydınlaşdırmaq vacibdir (“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 37.3.4-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2014-cü il 14 noyabr və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.1, 1.0.2, 1.0.5 və 20.14-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2020-ci il 15 may tarixli Qərarlar).

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda qeyd olunan 2010-cu il 1 dekabr tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, pensiya təminatı sahəsində hüquq və azadlıqların həyata keçirilməsində bütün növ ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılmasına təminat verən hüquq bərabərliyi prinsipi eyni kateqoriyaya aid olan şəxslərin pensiya hüququnun fərqləndirilməməsinə xidmət edir. Əks halda sosial təminat sahəsində qanunverici tərəfindən müəyyən olunmuş güzəştlərin eyni hüquqi vəziyyətdə olan şəxslərə eyni qaydada tətbiq edilməməsi sosial ədalətin və tarazlığın pozulmasına səbəb ola bilər. Sosial təminat sahəsində münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsi zamanı eyni hüquqi vəziyyətdə olan subyektlər arasında ayrı-

seçkiliyə yol verilməsi belə tənzimləmənin bütün subyektlərə münasibətdə qüsurlu olmasına gətirib çıxara bilər.

Məhz Konstitusiyanın 25-ci maddəsində əks olunmuş cinsi ayrı-seçkiliyin qadağan olunması ilə bağlı prinsipin təminatlarını tənzimləyən “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15.2-ci maddəsində qeyd edilir ki, dövlət kişi və qadınların sosial təminat hüququnun həyata keçirilməsində, ünvanlı dövlət sosial yardımının və digər sosial güzəştlərin verilməsində bərabər imkanların yaradılmasına təminat verir. Bu mənada həm Konstitusiyada, həm də göstərilən Qanunda kişi və qadınların sosial təminat hüquqları arasında cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkilik birmənalı şəkildə qadağan edilmişdir.

Oxşar hüquqi mövqelər İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) qərarlarında da əks olunmuşdur. Belə ki, Stek və başqaları Birləşmiş Krallığa qarşı iş üzrə 2006-cı il 12 aprel tarixli Qərarında Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, davranışda fərqlilik o zaman diskriminasiya hesab olunur ki, onun obyektiv və əğlabatan əsaslandırılmış izahı olmasın, başqa sözlə desək, bu davranış legitim məqsəd daşımaması və güdülən məqsədlə istifadə olunan vasitələr arasında tarazlıq pozulmuş olsun (§51).

Eyni zamanda övlada münasibətdə ata ilə anaya qarşı fərqli yanaşmaya dair Avropa Məhkəməsi etiraf etmişdir ki, ananın, övladlığa götürənin və qəyyumun uşağa qulluq üçün məzuniyyətə görə ödəmə almaq hüququnun olduğu halda ataya belə bir hüququn tanınmaması valideyn statusunun əlamətlərinə görə diskriminasiya kimi qiymətləndirilməlidir. Məhkəmənin qənaətinə görə, bu hüquqa malik şəxslərin geniş dairəsi sübut edir ki, müavinət, yalnız doğuşla əlaqədar yaranmış çətinliklərin aradan qaldırılması məqsədini daşımır, həm də yeni doğulmuş uşaqlara və onları tərbiyə edən bütün ailəyə dəstək olmağa yönəlmişdir (Veller Macarıstana qarşı iş üzrə 2009-cu il 31 mart tarixli Qərar, §30-39).

Konstitusiyanın 17-ci maddəsinin I hissəsinə və 34-cü maddəsinin III hissəsinə əsasən, cəmiyyətin əsas özəyi kimi ailə dövlətin xüsusi himayəsindədir. Analıq, atalıq, uşaqlıq qanunla mühafizə edilir. Dövlət çoxuşaqlı ailələrə yardım göstərir.

Əsas Qanun ata ilə ana arasında heç bir fərq qoymadan uşaqların qayğısına qalması və onları tərbiyə etməyi valideynin borcu kimi təsbit etmişdir.

Sosial institut olan ailə hər bir fərdin inkişafında əsas şərt olmaqla cəmiyyətin və dövlətin varlığında, yeni nəslin tərbiyəsində, ictimai inkişafın təmin olunmasında başlıca rol oynayır.

Qeyd edilməlidir ki, müasir dünyada əksər inkişaf etmiş ölkələrin qanunvericiliyi həm anaya, həm də ataya valideynlik hüquqlarının həyata keçirilməsi sahəsində bərabər imkanlar tanıyır. Bu, qadınlar və kişilər arasında övladlarının tərbiyəsi üzrə məsuliyyətlərinin bərabər bölgüsü istiqamətində cəmiyyətin inkişaf etdiyini və uşağa qulluq sahəsində kişinin rolunun da etiraf edildiyini təsdiqləyir.

Oxşar yanaşma Azərbaycan Respublikasının sahəvi qanunvericilik aktlarında da öz əksini taparaq, kişi və qadınların hüquqi statusunun, o cümlədən onların valideynlik hüquqlarının və vəzifələrinin bərabərləşdirilməsi, eyni təminatların hər iki valideyn üçün tanınması ilə nəticələnmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 52-ci maddəsində sınaq müddəti müəyyən edilməyən işçilər siyahısında hamilə və üç yaşına çatmamış uşağı olan qadınlar, habelə üç yaşınadək uşağını təkbaşına böyüdən kişilər nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1 və 8.3-cü maddələrinə müvafiq olaraq, beş və daha çox uşaq doğub, övladlığa və (və ya) qəyyumluğa götürüb onları səkkiz yaşınadək tərbiyə etmiş və böyütmüş qadınlarla yanaşı, ana vəfat etdiyinə və ya ana ilə nikaha xitam verildiyinə, yaxud ana valideynlik hüququndan məhrum edildiyinə görə beş və daha çox uşağı və ya sağlamlıq imkanları məhdud uşağını növbəti nikah bağlamadan, təkbaşına səkkiz yaşınadək böyüdən ataların, habelə beş və daha çox uşağı övladlığa götürüb təkbaşına səkkiz yaşınadək böyüdən ataların, həmçinin beş və daha çox uşağı səkkiz yaşınadək böyüdən qəyyum kişilərin də pensiya yaşı beş il azaldılmışdır.

Azərbaycan Respublikasında sosial müavinətlərin təyin olunması və verilməsinin hüquqi əsaslarını müəyyən edən və bu sahədə yaranan münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik aktı “Sosial müavinətlər haqqında” Qanundur. Qanunun 4.0.1.13-cü maddəsində bəşdən çox uşağı olan qadınlar üçün müavinət müəyyən edilmişdir.

Həmin Qanunun 7.0.10-3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, beşdən çox uşağı olan qadınlara müavinətin təyin olunması qadının beşdən çox uşaq doğub tərbiyə etməsi, uşaqların sağ olması və bu hüququn yaranmasına səbəb olmuş uşağın bir yaşına çatması ilə şərtləndirilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qanunverici ölkə əhalisinin artımında qadınların iştirakını və rolunu nəzərə alaraq məhz beşdən çox uşağı doğub ona sahib çıxan, tərbiyə edən qadınlar üçün qeyd edilən müavinət növünü müəyyən etmişdir. Burada qanunvericinin məqsədi beşdən çox uşağı doğan anaya uşaqların tərbiyəsində və böyüdülməsində maddi yardım göstərməklə yanaşı, demoqrafik inkişafın təmin edilməsi məqsədi ilə qadınları övlad dünyaya gətirməyə stimullaşdırmaqdır.

Odur ki Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə qənaətə gəlir ki, “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunun 4.0.1.13-cü maddəsi Konstitusiya normaları ilə ziddiyyət yaratmır.

Lakin o da nəzərə alınmalıdır ki, həm Konstitusiya, həm də sahəvi qanunvericilik aktları ailənin cəmiyyətin özəyi olaraq dövlətin himayəsində olduğunu müəyyən etmiş, hər iki valideynin ailədə bərabər statusundan irəli gələrək övladın tərbiyələndirilməsi, valideynlik vəzifələrinin yerinə yetirilməsi baxımından bərabər hüquq və vəzifələrə malik olduqlarını təsbit etmişdir.

Həmçinin son dövrlər qanunvericiliyin inkişaf istiqaməti qanunların “bərabər mənafeələrə bərabər münasibətə” əsaslanması konstitusiya prinsipinə uyğun olaraq kişi və qadınların hüquqi statuslarının, o cümlədən onların valideynlik statuslarının bərabərləşdirilməsinə yönəlmişdir.

Qeyd olunanlara uyğun olaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunun 4.0.1.13 və 7.0.10-3-cü maddələrinin Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin II və III hissələri, 149-cu maddəsinin I və III hissələri baxımından təkmilləşdirilməsinin, beşdən çox uşağı təkbaşına böyüdən atalar üçün də eyni müavinətin müəyyən edilməsinin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə olunması məqsədmüvafiqdir.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunun 4.0.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulan beşdən çox uşağı olan qadınlara müavinət təyin edilməsi müddəası Konstitusiyanın 38-ci maddəsinin I və III hissələri ilə ziddiyyət yaratmır;

– Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin II və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunlaşdırılması məqsədilə “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunun 4.0.1.13 və 7.0.10-3-cü maddələrində beşdən çox uşağı təkbaşına böyüdən ataların da nəzərdə tutulması ilə bağlı qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi Milli Məclisə tövsiyə edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyanın 130-cu maddəsinin VII və IX hissələrini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.0.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulan beşdən çox uşağı olan qadınlara müavinət təyin edilməsi müddəası Azərbaycan Respublikası Konstitusiyanın 38-ci maddəsinin I və III hissələri ilə ziddiyyət yaratmır.

2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin II və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunlaşdırılması məqsədilə “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.0.1.13 və 7.0.10-3-cü maddələrində beşdən çox uşağı təkbaşına böyüdən ataların da nəzərdə tutulması ilə bağlı qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar Azərbaycan Respublikasının rəsmi dövlət qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 12.2, 85 və 114.2.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.1 və 318-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin II hissəsi baxımından şərh edilməsinə dair

18 noyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze (məruzəçi-hakim), Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 12.2, 85 və 114.2.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.1 və 318-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin II hissəsi baxımından şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.Qvaladzenin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi K.Bəşirovun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının

Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin müdiri H.M.Seyidin, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri H.Nəsibovun, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi K.Əkbərovun və Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri idarəsinin rəisi A.Osmanovanın, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvü İ.Həsənovanın mülahizələrini, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Konstitusiya hüququ kafedrasının dosenti, hüquq üzrə elmlər doktoru S.Əliyevin rəyini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati Xətlər Məcəlləsi) 12.2, 85 və 114.2.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəlləsi) 65.1 və 318-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 127-ci maddəsinin II hissəsi baxımından şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin “N” sayılı hərbi hissəsinin səfərbərlik üzrə çağırılmış sabiq hərbi qulluqçusu Z.Cəfərov 12 əsgəri aldaraq onları ordu sıralarından erkən tərxis etmək üçün 5 yanvar 2021-ci il və 11 yanvar 2021-ci il tarixlərində hər birindən 300 manat olmaqla, ümumilikdə 3600 manat pul əldə etmişdir.

İbtidai araşdırma orqanı Z.Cəfərovun əməlini vahid niyyətlə əhatə olunan əməl kimi deyil, məhz hər bir şəxsə münasibətdə müstəqil əməl olaraq qiymətləndirmiş, buna görə də, hər bir epizod üzrə ələ keçirilmiş məbləğ 500 manatdan az olduğu üçün Füzuli Hərbi Prokurorunun böyük köməkçisinin 3 noyabr 2021-ci il tarixli qərarı ilə Z.Cəfərov barəsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 178.2.3, 333.3 və 32.4, 312.1-ci maddələri ilə cinayət işinin başlanılması Cinayət-

Prosessual Məcəlləsinin 39.1.2-ci maddəsinə əsasən rədd edilmiş və qeyd olunan əməllər üzrə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 227-ci maddəsi ilə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın başlanılması üçün toplanmış materiallar Füzuli Hərbi Prokuroruna təqdim edilmişdir.

Füzuli Hərbi Prokurorunun 5 noyabr 2021-ci il tarixli qərarı ilə Z.Cəfərovun barəsində İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 227-ci maddəsi ilə icraat başlanılmış və materiallar baxılması üçün Füzuli Hərbi Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Füzuli Hərbi Məhkəməsinin 29 dekabr 2021-ci il tarixli qərarına əsasən inzibati xəta haqqında işdə cinayətin əlamətləri olduğuna görə, inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata xitam verilmiş, Füzuli Hərbi Prokurorluğunun 3 noyabr 2021-ci il tarixli cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarının ləğv edilməsi və Z.Cəfərov barəsində cinayət işinin başlanması məsələsinə baxılması üçün materiallar Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğuna göndərilmişdir.

Həmin qərarla müəyyən edilmişdir ki, Z.Cəfərovun tərxis olunmaq istəyən hər bir əsgərdən 300 manat pul istəməsi hər dəfə müstəqil yaranmış niyyət kimi deyil, vahid qəsdlə əhatə olunan əməl kimi qiymətləndirilməli və Z.Cəfərovun əsgərlərdən aldığı cəmi 3600 manat miqdarında pul vahid niyyətlə əldə olduğundan, onun əməli vurulmuş zərərin bu miqdarına uyğun tövsif olunmalıdır. Məhkəmə hesab etmişdir ki, Z.Cəfərovun əməlində dələduzluq cinayətinin tərkibi vardır.

Məhkəmə qeyd olunan qərarı qəbul edərkən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85 və 114.2.3-cü maddələrinə əsaslanmışdır. Həmin maddələrə əsasən, icraatında inzibati xəta haqqında iş olan hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) fiziki şəxs tərəfindən törədilmiş inzibati xətada cinayət əlamətlərini aşkar etdikdə, materialları prokurora, ibtidai istintaq və ya təhqiqat orqanına göndərir. İnzibati xəta haqqında işdə cinayətin əlamətləri olduqda, iş üzrə materiallar prokurora, təhqiqat və ya istintaq orqanına göndərildikdə, inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar çıxarılır.

Məhkəmənin qərarından Füzuli Hərbi Prokuroru tərəfindən apellyasiya protesti verilmiş, həmin protest əsasında işə baxan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi hesab etmişdir ki, işin halları baxımından Füzuli Hərbi Məhkəməsinin gəldiyi nəticənin

qanuniliyi həm Konstitusiyada və beynəlxalq hüquqi sənədlərdə məhkəmələrin bitərəfliyinə, qərəzsizliyinə, ittiham və müdafiə funksiyalarını öz üzərinə götürməməsinə dair təsbit edilən prinsiplərə, həm də müəyyən prosessual qərarların preyudisiallığı baxımından qeyri-müəyyəndir. Belə ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın ləğv edilməmiş qərarı həmin məsələ üzrə yeni qərar çıxarılmasına yol vermir. Cinayət prosesini həyata keçirən orqanın qərarı, şəxsin cinayət təqibini istisna edən qərarlardan başqa, hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının çıxarılması ilə əlaqədar məcburi qüvvəyə malik deyildir.

Müraciətdə o da qeyd edilmişdir ki, məhkəmə baxışının hədlərini təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamla məhdudlaşdıran və məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə ittihamı ağırlaşdırmaq səlahiyyətini nəzərdə tutmayan Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318-ci maddəsi, həmçinin cinayət-prosessual normaların analogiya üzrə inzibati xətalara dair işlər üzrə icraatda tətbiq edilməsinin mümkünlüyünə dair Konstitutiya Məhkəməsi Plenumunun formalaşmış hüquqi mövqeyi baxımından, inzibati xəta haqqında işə baxan məhkəmənin İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 12.2, 85 və 114.2.3-cü maddələrində təsbit olunmasa da, cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında ibtidai istintaq orqanının qərarının ziddinə qərar qəbul etmək səlahiyyəti mümkün görünür.

Göstərilənlərə əsasən Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi şəxsin eyni əməlinə görə cinayət işinin başlanılmasının rədd edildiyi və inzibati xəta haqqında icraatın başlanması üçün materialların göndərildiyi halda, inzibati xəta haqqında işə baxan məhkəmənin (səlahiyyətli orqanın) İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə rəhbər tutmaqla cinayət əlamətlərinin mövcudluğuna görə işin geri qaytarılması ilə bağlı səlahiyyətinin olub-olmaması ilə əlaqədar məsələyə aydınlıq gətirilməsi, bununla da vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasına və qüvvədə olan qanunvericilik normalarının eyni qaydada tətbiq edilməsinə nail olmaq, eləcə də hüquqi müəyyənlik prinsipinin tələblərinə əməl edilməsi məqsədi ilə Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmək qərarına gəlmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin həlli məqsədilə, ilk növbədə, özünün qanunun analogiya

üzrə tətbiqi ilə bağlı formalaşdırdığı hüquqi mövqelərini nəzərdən keçirməyi zəruri hesab edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2016-cı il 2 noyabr tarixli Qərarında inzibati xətalər qanunvericiliyinin analogiya üzrə tətbiqi ilə bağlı qeyd etmişdir ki, cinayət-prosessual qanunvericiliyinin analogiya üzrə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat prosesində tətbiqi istisna edilmir. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 6.3-cü maddəsi inzibati xətalər qanunvericiliyinin analogiya üzrə tətbiqinə məhdudiyət qoysa da, bu, həmin hüquq sahəsinin maddi hüquq normalarına (məsuliyyəti müəyyən edən normalara) aiddir. Lakin qanunun analogiya üzrə tətbiqi o zaman mümkündür ki, oxşar prosessual münasibətlər inzibati xətalər qanunvericiliyində müvafiq norma ilə tənzimlənməsin.

Bu institutla bağlı daha geniş açıqlama Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 132.1.2 və 53-cü maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 2021-ci il 11 noyabr tarixli Qərarında verilmişdir.

Həmin Qərada göstərilmişdir ki, qanunun analogiya üzrə tətbiqi konkret hüquq münasibətlərini tənzimləyən normanın olmamasını və bu hüquq münasibətlərinə oxşar münasibətləri tənzimləyən digər qanun normasının tətbiqini nəzərdə tutur. Məhz konkret normanın olmaması qanunun analogiya üzrə tətbiqini onun təfsirindən fərqləndirən əsas əlamətdir.

Hüquq nəzəriyyəsində formalaşmış fikrə əsasən, hüququn təfsiri normanın mətninin mənasının aydınlaşdırılması və izahıdır. Hüquqi boşluq isə əksinə, hüquqi məsələni tənzimləyən normativ mətnin olmamasını və ya natamam olmasını nəzərdə tutur. Normativ akt konkret mübahisəli məsələnin həlli üçün nəzərdə tutulduqda, lakin nəticə etibarı ilə mətninin ikimənalılığı və ya qeyri-dəqiqliyinə görə deyil, natamamlığına görə bunu etmək qabiliyyətində olmadıqda boşluq yaranır.

Beləliklə, baxmayaraq ki, hüquqi boşluğun müəyyən edilməsi yalnız hüquq normasının təfsir edilməsindən sonra mümkün olur, onun aradan qaldırılması hüquq normasının təfsiri prosesi çərçivəsində həyata keçirilmir. Hüquq tətbiqindən normanın məzmununu, o cümlədən nəzərdə tutulan mənanı müəyyən etməklə həmin normanın qeyri-müəyyənliyini və ikimənalılığını aradan qaldırmış

olur. Boşluğun aradan qaldırılması zamanı isə hüquq tətbiqədən faktiki olaraq konkret hüquqi mübahisənin birdəfəlik həlli üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş meyarlara müvafiq davranış qaydası müəyyənləşdirir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin məhz Plenumun yuxarıda göstərilən hüquqi mövqeləri, Konstitusiyanın, inzibati xətlər və cinayət-prosessual qanunvericiliklərinin bəzi normaları nəzərə alınmaqla şərh edilməsini vacib hesab edir.

Konstitusiyanın 127-ci maddəsinin II hissəsinə görə, hakimlər işlərə qərəzsiz, ədalətlə, tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən və qanuna müvafiq baxırlar.

İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 12.2-ci maddəsinə əsasən, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulan əməllərə görə inzibati məsuliyyət o halda yaranır ki, bu əməllər cinayət məsuliyyətinə səbəb olmasın.

İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə müvafiq olaraq, icraatında inzibati xəta haqqında iş olan hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) fiziki şəxs tərəfindən törədilmiş inzibati xətdə cinayət əlamətlərini aşkar etdikdə, materialları prokurora, ibtidai istintaq və ya təhqiqat orqanına göndərir.

Həmin Məcəllənin 114.2.3-cü maddəsinə görə, inzibati xəta haqqında işə baxılarkən inzibati xəta haqqında işdə cinayətin əlamətləri olduqda, iş üzrə materiallar prokurora, təhqiqat və ya istintaq orqanına göndərildikdə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar çıxarılır.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın ləğv edilməmiş qərarı həmin məsələ üzrə yeni qərar çıxarılmasına yol vermir. Cinayət prosesini həyata keçirən orqanın qərarı, şəxsin cinayət təqibini istisna edən qərarlardan başqa, hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının çıxarılması ilə əlaqədar məcburi qüvvəyə malik deyildir.

Məhkəmə baxışının hədlərinə həsr edilmiş Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsinə uyğun olaraq, məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarına və ya xüsusi ittiham üzrə şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən

ittiham daxilində baxılır. Məhkəmə baxışı nəticəsində məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayət əməlinə tövsif etmək, habelə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdən ayrı-ayrı bəndləri çıxartmaq hüququna malikdir.

Həmin Məcəllənin 318.2-ci maddəsinə görə isə məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu müəyyən edildikdə, dövlət ittihamçısının vəsatəti əsasında məhkəmə irəli sürülmüş ittiham üzrə cinayət işinin və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarının baxılmasına xitam verilməsi və təqsirləndirilən şəxsə başqa ittihamın irəli sürülməsi məsələsinə baxılması üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə əsaslandırılmış qərar çıxarır. Məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu barədə zərər çəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin vəsatəti əsasında məhkəmə bu maddədə nəzərdə tutulmuş qaydada qərar çıxara bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85 və 114.2.3-cü maddələrinin məzmunundan çıxış edərək qeyd edir ki, həmin maddələrdə aydın və birmənalı şəkildə müəyyən edilmiş qaydaya əsasən hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) inzibati xətdə cinayət əlamətlərini aşkar etdikdə özü cinayət işini başlamır, istintaq orqanının cinayət işinin başlanılmasının rədd edilməsinə dair qərarını ləğv etmir, o, əməldə müəyyən etdiyi cinayət əlamətləri barədə cinayət təqibini başlamaq səlahiyyətində olan orqanı məlumatlandırmaqla materialları həmin orqana göndərir.

Oxşar yanaşma Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində də müəyyən edilmişdir. Bu Məcəllənin 265.4-cü maddəsinə uyğun olaraq, məhkəmə işə baxarkən, proses iştirakçılarının və ya digər şəxslərin əməllərində cinayətin əlamətlərini aşkara çıxarsa, o, bu barədə xüsusi qərardad çıxarmaqla prokurora xəbər verir. Bu zaman cinayət təqibi orqanının hər hansı şəxs barəsində əvvəldən cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə ləğv edilməmiş qərarının mövcudluğu məhkəmənin bu səlahiyyətini məhdudlaşdırmır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu həmçinin hesab edir ki, baxılan inzibati xəta haqqında materiallarda istintaq orqanının cinayət işinin rədd edilməsinə dair ləğv edilməmiş qərarının

mövcudluğu hakimi, səlahiyyətli orqanı (vəzifəli şəxsi) İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsində nəzərdə tutulan səlahiyyətin həyata keçirilməsindən məhrum edə bilməz.

Əks yanaşma ona gətirib çıxara bilər ki, cinayət təqibini həyata keçirən orqanın cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsinə dair ləğv edilməmiş qərarının olması inzibati xətdə hətta cinayət əlamətləri olduğu halda da, hakimi pozuntuya müstəsna olaraq inzibati xəta kimi baxmağa və bilərəkdən qanunsuz və əsassız qərarın qəbul edilməsinə məcbur etmiş olar.

İstintaq orqanının cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsinə dair ləğv edilməmiş qərarının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65-ci maddəsinin tələblərinə görə inzibati işə baxan məhkəmə üçün preyardisial əhəmiyyətə malik olması barədə müraciətin dəlili ilə bağlı qeyd edilməlidir ki, adıçəkilən maddə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın iki növ qərarını fərqləndirmişdir:

- şəxsin barəsində cinayət təqibini istisna edən qərarlar;
- digər qərarlar.

Birinci növ qərarlara cinayət təqibini istisna edən hallarla bağlı cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərar, cinayət təqibinə (cinayət işi üzrə icraata) xitam verilməsi haqqında qərar, həmçinin məhkəmənin hökmü və ya digər yekun qərarları aiddir.

Sadalanan qərarlar mahiyyətinə görə yekun qərar olduğu üçün, belə qərarların qüvvədə olması məhkəmə tərəfindən eyni ittiham üzrə hökm və ya başqa yekun qərarın çıxarılmasını istisna edir. İş üzrə icraatın bərpasına nail olmaq üçün, ilk növbədə, göstərilən qərarların ləğv edilməsi tələb olunur.

Məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü və ya digər yekun qərarı kasassiya qaydasında və yeni açılmış hallar üzrə ləğv edilə bilər (Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsi).

Məhkəməyədək qəbul olunan bəraətverici əsaslarla cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarlar kvaziməhkəmə xarakteri daşıyır. Bu, ilk növbədə, onda təzahür edir ki, məhkəmənin hökm və yekun qərarlarından fərqli olaraq təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarı təkcə məhkəmə tərəfindən deyil, müvafiq olaraq ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror və ya

yuxarı prokuror tərəfindən də ləğv edilə bilər (Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 212.4.1-ci maddəsi).

Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsində təhqiqatçının, müstətiqin və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarının yalnız şikayət əsasında ləğv edilə bilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Belə ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 212.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, belə qərardan şikayət müvafiq olaraq ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora, yuxarı prokurora, yaxud məhkəməyə verilə bilər.

Təhqiqatçının, müstətiqin və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarından verilmiş şikayət üzrə aşağıdakı hərəkətlər yerinə yetirilir:

İbtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror və ya yuxarı prokuror göstərilən qərarı ləğv edir, 10 (on) gündən artıq olmayan müddətdə əlavə yoxlama keçirilməklə və yaxud keçirilməməklə cinayət işinin başlanması haqqında qərar qəbul edir və onu ibtidai istintaqın aparılması üçün müstətiqə göndərir, yaxud cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında çıxarılmış qərarı dəyişdirilmədən saxlayır (Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 212.4.1-ci maddəsi).

Prokurorun İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə uyğun olaraq inzibati xəta haqqında işə baxan məhkəmə tərəfindən ona göndərilmiş materiallar üzrə cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərara baxılması qaydası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində müəyyən edilməmişdir. Buna görə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu cinayət-prosessual qanunvericiliyində müvafiq qaydaların müəyyən edilməsinin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə olunmasını məqsədə müvafiq hesab edir. Həmin məsələnin prosessual nizamlamadan kənar qala bilməsi qanunçuluq və ədalət prinsiplərinin pozulması ilə nəticələnmişdir.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– istintaq orqanının cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsinə dair ləğv edilməmiş qərarının mövcudluğu İnzibati Xətalər

Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə uyğun olaraq hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) tərəfindən inzibati xətdə cinayət əlamətləri aşkar edildikdə, materialların prokurora, ibtidai istintaq və ya təhqiqat orqanına göndərilməsinə mane olmur;

– bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla Cinayət-Prosessual Məcəlləsində prokurorun İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə uyğun olaraq məhkəmə tərəfindən ona göndərilmiş materiallar üzrə cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərara baxılması qaydasının tənzimlənməsi Milli Məclisə tövsiyə olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. İstintaq orqanının cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsinə dair ləğv edilməmiş qərarının mövcudluğu Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə uyğun olaraq hakim, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) tərəfindən inzibati xətdə cinayət əlamətləri aşkar edildikdə, materialların prokurora, ibtidai istintaq və ya təhqiqat orqanına göndərilməsinə mane olmur.

2. Bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində prokurorun Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 85-ci maddəsinə uyğun olaraq məhkəmə tərəfindən ona göndərilmiş materiallar üzrə cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərara baxılması qaydasının tənzimlənməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə olunsun.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar rəsmi dövlət qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin "Qeyd" hissəsinin 1-ci bəndinin və həmin Məcəllənin 314-cü maddəsinin "Yaşlılıqların mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 8 və 9-cu maddələri baxımından şərh edilməsinə dair

29 noyabr 2022-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə, "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 32-ci maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiyaya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin "Qeyd" hissəsinin 1-ci bəndinin və həmin Məcəllənin 314-cü maddəsinin "Yaşlılıqların mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 8 və 9-cu maddələri baxımından şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət

quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin müdiri H.M.Seyid, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Ə.Novruzov, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri E.Rəhimov, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Qanunvericilik baş idarəsinin rəisi A.Əliyev, Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən təqdim edilmiş mülahizələri və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ:

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) sorğu ilə müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 259-cu maddəsinin "Qeyd" hissəsinin 1-ci bəndinin və həmin Məcəllənin 314-cü maddəsinin "Yaşılıqların mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – "Yaşılıqların mühafizəsi haqqında" Qanun) 8 və 9-cu maddələri baxımından şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Sorğuda göstərilmişdir ki, Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin "Qeyd" hissəsinin 1-ci bəndində əksini tapan "xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələri" və "kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşılıqlar (əkinlər)" ifadələrinin məzmunu və əhatə dairəsi ilə bağlı təcrübədə fikir ayrılığı vardır.

Bir sıra hallarda "xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələri" anlayışının geniş təfsir olunaraq Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi (bundan sonra – Torpaq Məcəlləsi) ilə müəyyən edilən "yaşayış məntəqələrinin torpaqları" və "sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlar" anlayışları ilə eyniləşdirilməsi qanunsuz ağac kəsmə cinayətlərini törətmiş şəxslərin cinayət məsuliyyətindən kənar qalmasına səbəb olur.

Sorğuverənin fikrincə, Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyində yaşayış məntəqələrinin torpaqları anlayışı geniş müəyyən olunmaqla, həmin torpaqlara meşə fonduna daxil olmayan və xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki

yaşılıqlar və kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşılıqlar (əkinlər) ilə yanaşı, ümumi istifadədə olan yaşılıqlar (park, meşə-park, bağ, bağça, bulvar ərazisində olan və digər yaşılıqlar), məhdud istifadəli yaşılıqlar (məhəllədaxili, təhsil, tibb, mədəni-məişət, sənaye müəssisələrinin və digər obyektlərin ərazisində olan yaşılıqlar) və xüsusi təyinatlı yaşılıqlar daxil edilmişdir. Bu baxımdan “yaşayış məntəqələrinin torpaqları” anlayışının Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndində əksini tapmış “xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələri” anlayışı ilə eyniləşdirilməsi məqsədəuyğun hesab edilə bilməz.

Sorğuda o da qeyd olunur ki, “Torpaq islahatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (bundan sonra – “Torpaq islahatı haqqında” Qanun) ilə sovxoz və kolxozların torpaqları pay torpaqları şəklində kənd təsərrüfatında istifadə məqsədilə vətəndaşların xüsusi mülkiyyətinə verilmişdir. “Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşılıqlar (əkinlər)” anlayışının məzmunu qanunvericilikdə müəyyən edilmədiyindən, xüsusi mülkiyyətə verilmiş pay torpaqlarının bütövlükdə Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndində göstərilən normanın təsir dairəsinə düşməsi də mübahisə doğurur.

Sorğuda həmçinin göstərilir ki, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrindəki yaşılıqların mühafizəsi sahəsində bələdiyyələrin vəzifələri nəzərə alınaraq, yaşılıqların məhv edilməsinin qarşısının alınmamasına görə müvafiq vəzifəli şəxslərin Cinayət Məcəlləsinin 314.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməlinin subyektı olub-olmaması ilə bağlı məsələyə aydınlıq gətirilməsi hüquqi müəyyənlik prinsipinin tələblərinə əməl edilməsi baxımından məqsədəuyğun olardı.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sorğuda qaldırılan məsələlərlə bağlı aşağıdakıların qeyd olunmasını vacib hesab edir.

Hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsirinin olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan

şəxsin məsuliyyətdən kənar qalmasına, cəzanın düzgün olmayan tətbiqinə səbəb ola bilər. Bu işə öz növbəsində Cinayət Məcəlləsinin əsaslandığı qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirə görə məsuliyyət, ədalət və humanizm prinsiplərinin pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Cinayət hüquq normalarının dəqiqliyi, aydınlığı, birmənalılığının ümumhüquqi meyarları hamının qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi prinsipindən irəli gəlir və bu meyarlar Cinayət Məcəlləsinin qanunçuluq prinsipinin təmin edilməsinə xidmət edir. Belə ki, hamının qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik və qanunçuluq prinsiplərinin təmin edilməsi yalnız cinayət hüquq normalarının bütün hüquqtətbiqedən orqanlar tərəfindən vahid anlaşılması və şərh nəticəsində mümkündür. Əksinə, qanunçuluq prinsipi baxımından hüquq normalarının məzmununun qeyri-müəyyənliyi hüquq tətbiqetmə prosesində hədsiz mülahizələrə və özbaşınalığa gətirib çıxarmaqla bərabərlik, qanunun aliliyi prinsiplərini pozmuş olar (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2011-ci il 17 mart tarixli Qərarı).

Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinə əsasən, meşələrdə və ya xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərində ağacların, kolların və ya digər yaşıllıqların, eləcə də meşə fonduna daxil olmayan ağacların, kolların və ya digər yaşıllıqların qanunsuz kəsilməsi (götürülməsi) cinayət məsuliyyəti yaradır.

Həmin maddənin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinə görə, bu maddənin müddəaları xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqların, habelə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqların (əkinlərin) kəsilməsi (götürülməsi) hallarına şamil edilmir.

Qeyd olunmalıdır ki, torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsinə, torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçilərinin torpaqla bağlı vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə və torpaq üzərində hüquqlarının müdafiəsinə, torpaqlardan səmərəli istifadə və onların mühafizəsi üçün şərait yaradılmasına, təbii mühitin qorunub saxlanmasına və yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş Torpaq Məcəlləsi ilə Azərbaycan Respublikasının vahid torpaq fondu və tərkibinə daxil olan torpaqların kateqoriyaları müəyyən edilmişdir. Belə ki, həmin Məcəllənin 9-cu maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının hüdudları daxilində yerləşən bütün torpaqlar onun vahid torpaq

fondunu təşkil edir. Məqsədli təyinatına və hüquqi rejiminə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının torpaqları aşağıdakı kateqoriyalara bölünür:

- kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar;
- yaşayış məntəqələrinin (şəhərlərin, qəsəbələrin və kənd yaşayış məntəqələrinin) torpaqları;
- sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlar;
- xüsusi qorunan ərazilərin torpaqları;
- meşə fondu torpaqları;
- su fondu torpaqları;
- ehtiyat fondu torpaqları.

Torpaq Məcəlləsinin 18-ci maddəsinə görə, şəhər, qəsəbə və kəndlərin hüdudları daxilindəki bütün torpaqlar yaşayış məntəqələrinin torpaqları hesab edilir. Qeyd edilən maddəyə əsasən yaşayış məntəqələrinin torpaqlarının tərkibinə ictimai və yaşayış, tikinti massivlərində yerləşən yaşayış, mədəni-məişət, inzibati, ibadət və digər bina, tikili və qurğular altındakı, habelə onlar üçün nəzərdə tutulan, ümumi istifadədə olan torpaqlarda yerləşən meydan, küçə, keçid, yol, sahil, park, meşə-park, xiyaban, bulvar, sututarlar, çimərlik və əhalinin ictimai tələbatının ödənilməsinə xidmət edən digər obyektlər altındakı, eləcə də sənaye, kommuniya, kommunal, anbar tikinti massivlərində sənaye, kommunal, anbar tikililəri altında olan və bu kimi istehsal obyektlərinin inşası üçün nəzərdə tutulan torpaqlar, kənd təsərrüfatı üçün istifadə olunan torpaqlardan şum və çoxillik əkmələr, habelə kənd təsərrüfatı binaları, tikililəri və qurğuları altındakı torpaq sahələri və sair daxildir.

Torpaq Məcəlləsinin 19-cu maddəsinin 1-ci hissəsi ilə yaşayış məntəqələrinin hüdudları – şəhər, qəsəbə və kənd torpaqlarını digər torpaqlardan ayıran sərhəd olaraq müəyyən edilmişdir.

Göründüyü kimi, qanunvericiliklə yaşayış məntəqələrinin torpaqları anlayışı geniş müəyyən olunduğundan, həmin torpaqlarda xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar və kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar (əkinlər) ilə yanaşı, ümumi istifadədə olan yaşıllıqların (park, meşə-park, bağ, bağça, bulvar ərazisində olan yaşıllıqlar), habelə məhdud istifadəli yaşıllıqların (məhəl-lədaxili, təhsil, tibb, mədəni-məişət, sənaye müəssisələrinin və digər obyektlərin ərazisində olan yaşıllıqların) olması istisna

edilməmişdir. Bu baxımdan Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndində əksini tapmış “xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələri” anlayışının geniş məzmununda təfsir edilməklə “yaşayış məntəqələrinin torpaqları” anlayışı ilə eyniləşdirilməsi doğru hesab edilə bilməz.

Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların (pay torpaqlarının) Cinayət Məcəlləsinin qeyd edilən normasının təsir dairəsinə düşüb-düşməməsi məsələsinə gəlicə isə göstərilməlidir ki, Azərbaycan Respublikasında torpaq islahatlarının aparılmasının hüquqi əsasları və qaydaları “Torpaq islahatı haqqında” Qanunla müəyyən edilmişdir. Həmin Qanuna müvafiq olaraq, torpaq islahatının məqsədini iqtisadi azadlıq və sosial ədalət prinsipləri əsasında torpaq üzərində yeni mülkiyyət münasibətlərini yaratmaq, bazar iqtisadiyyatını və sahibkarlıq təşəbbüsünü inkişaf etdirmək, ölkənin iqtisadi müstəqilliyinə, o cümlədən ərzaq təminatına nail olmaq və nəticə etibarlı ilə Azərbaycan xalqının maddi rifahını yüksəltmək təşkil edir.

“Torpaq islahatı haqqında” Qanunun 9-cu maddəsində vətəndaşların qanuni istifadəsindəki fərdi yaşayış evlərinin, həyətyanı sahələrin, fərdi, kollektiv və kooperativ bağların, dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların altında olan torpaqların qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada əvəzsiz olaraq onların mülkiyyətinə verilməsi müəyyənləşdirilmişdir.

Həmin Qanunun 14-cü maddəsinə görə, torpaq payı naturada pay almaq hüququ olan şəxslərin (ailənin) xüsusi mülkiyyətinə verilir.

Özəlləşdirilən torpaqlarda könüllülük əsasında müxtəlif təsərrüfat formalarının seçilməsinə təminat verilir və onların fəaliyyətinə bərabər şərait yaradılır (“Torpaq islahatı haqqında” Qanunun 16-cı maddəsi).

"Sovxoz və kolxozların islahatı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu islahatın vəzifələrini sovxoz və kolxozların kəndli (fermer) təsərrüfatlarına bölünməsi, birgə sahibkarlığa əsaslanan xüsusi mülkiyyətli kənd təsərrüfatı müəssisələrinə çevrilməsi, sovxozların bazasında dövlət kənd təsərrüfatı müəssisələrinin yaradılması, şəxsi yardımçı təsərrüfatların inkişafı, yaradılmış təsərrüfatların kooperasiyası və xidmət sahələrinin təşkili kimi müəyyən edir.

Həmin Qanun sovxoz və kolxozların istifadəsindəki (balansındakı) torpaqdan və əmlakdan pay almaq hüququ olan şəxslər

tərəfindən təsərrüfatın hər hansı təşkilati-hüquqi formasının könüllü seçilməsinə və yaradılmasına təminat verməyə yönəlmişdir.

Beləliklə, sovxoz və kolxoz torpaqlarının pay şəklində vətəndaşların xüsusi mülkiyyətinə verilməsi həmin torpaqlarda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını davam və inkişaf etdirmək, ölkənin ərzaq təminatına nail olmaq və s. məqsədi ilə həyata keçirilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, “kənd təsərrüfatı bitkiləri” anlayışı qanunvericilikdə müəyyən edilməsə də, nəzəriyyədə kənd təsərrüfatı bitkiləri əsasən ərzaq məhsulları, texniki xammal və heyvandarlıq üçün yem əldə etmək məqsədi ilə becərilən mədəni bitkilər kimi qəbul olunur. Mədəni bitkilər isə “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.1.1-ci maddəsinə əsasən, insan tərəfindən ərzaq məhsulları, sənaye üçün xammal, yem, dərman, bəzək (dekorativ) məqsədi ilə becərilən bitki növləri, sort və formalarıdır.

Həmçinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 18 avqust tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılara əkin sahəsinin becərlməsində istifadə etdiyi yanacaq və motor yağlarına, habelə buğda və çəltik səpininə görə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına yardımların verilməsi Qaydaları”nın 1 nömrəli əlavəsində kənd təsərrüfatı bitkilərinin və çoxillik əkmələrin siyahısı müəyyən edilmiş və bu siyahıya buğda, çəltik, arpa, pambıq, eləcə də üzüm, çay və s. kimi çoxillik əkmələr aid edilmişdir.

Göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, pay şəklində vətəndaşların xüsusi mülkiyyətinə verilmiş torpaqlarda məhz kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinin təsiri altına düşür.

Yaşıllıqların istifadəsi, mühafizəsi, bərpa sahəsində yaranan münasibətlər əsasən “Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanun, habelə Azərbaycan Respublikasının Meşə Məcəlləsinin (bundan sonra – Meşə Məcəlləsi) müvafiq maddələri ilə tənzimlənir.

“Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanunun 1.0.1-ci maddəsinə əsasən, yaşıllıqlar – şəhərlərin, digər yaşayış məntəqələrinin və infrastruktur obyektlərinin hüdudları daxilində lazımi ekoloji,

mədəni-sağlamlaşdırma, landşaft və məkan görünüşü baxımından əhəmiyyət daşıyan, təbii halda mövcud olan və ya süni yaradılan ağac, kol, gül-çiçək və ot bitkilərinin toplusudur.

Meşə Məcəlləsinin 7-ci maddəsi ilə meşə fonduna daxil olmayan yaşıllıqların aşağıdakı növləri fərqləndirilmişdir:

– xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektlərində olan yaşıllıqlar;

– xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar;

– kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar (əkinlər);

– ümumi istifadədə olan yaşıllıqlar (park, meşə-park, bağ, bağça, bulvar ərazisində olan və digər yaşıllıqlar);

– məhdud istifadəli yaşıllıqlar (məhəllədaxili, təhsil, tibb, mədəni-məişət, sənaye müəssisələrinin və digər obyektlərin ərazisində olan yaşıllıqlar);

– xüsusi təyinatlı yaşıllıqlar (sənaye müəssisələri və kompleksləri ilə yaşayış zonaları arasında, infrastruktur obyektlərinin (magistral dəmir və avtomobil yollarının, enerji kəmərlərinin və obyektlərinin, su kanallarının, digər bu kimi obyektlərin) hüdudlarında salınmış yaşıllıq zolaqları, tingliklər (şitilliklər), küçə yaşıllıqları, mühafizə, sanitariya-mühafizə və digər qoruyucu zonalarda, xatirə kompleksləri (xiyabanlar) və qəbiristanlıqlar ərazisində olan və digər yaşıllıqlar).

Göründüyü kimi, Meşə Məcəlləsi ilə də xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar, eləcə də kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar ayrıca yaşıllıq növləri olaraq təsbit edilmişdir.

“Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanunun 3-cü maddəsi ilə isə xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqların, habelə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqların (əkinlərin) həmin Qanunun tətbiq dairəsinə daxil olmadığı müəyyən edilmişdir.

Qeyd edilməlidir ki, qanunvericilikdə həyətyanı və bağ sahələrinin hüquqi statusu müəyyən edilməsə də, bir qayda olaraq həyətyanı sahə dedikdə, fərdi yaşayış evlərinin yerləşdiyi torpaq sahələri, bağ sahələri dedikdə isə fərdi, kollektiv və kooperativ bağların, dövlət bağçılıq təsərrüfatının idarəçiliyindəki bağların torpaq sahələri nəzərdə tutulur.

Beləliklə, yuxarıda göstərilən normaların təhlili belə nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, yalnız xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqların, habelə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqların kəsilməsi (götürülməsi) Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsi ilə müəyyən edilmiş cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün əsas ola bilməz.

Sorğuda göstərilən yaşayış məntəqələrinin torpaqlarındakı digər yaşıllıqların, habelə xüsusi mülkiyyətdə olan sənaye, nəqliyyat, rabitə və digər təyinatlı torpaq sahələrindəki yaşıllıqların kəsilməsi (götürülməsi) məsələsinə gəlincə isə qeyd olunmalıdır ki, Meşə Məcəlləsinin 12-ci maddəsinə görə, fiziki və hüquqi şəxslərin xüsusi mülkiyyətində olan torpaq sahələrində yerləşən yaşıllıqlar, qanunvericiliklə digər hallar müəyyən edilmədikdə, onların xüsusi mülkiyyətinə aid edilir. Göstərilən yaşıllıqlar üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüquqları Azərbaycan Respublikası meşə qanunvericiliyinin və digər qanunvericilik aktlarının tələblərinə uyğun olaraq mülkiyyətçi tərəfindən həyata keçirilir.

Respublika ərazisindəki yaşıllıqların (meşə fondu torpaqlarında, xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektlərində olan yaşıllıqlar, habelə xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar və kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə olunan bitkilərdən ibarət olan yaşıllıqlar istisna olmaqla) götürülməsi mexanizmi Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 30 avqust tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Yaşıllıqların götürülməsi Qaydası” ilə tənzimlənir.

Həmin Qaydanın 2.1-ci bəndinə əsasən, yaşıllıqların götürülməsi Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin rəyi nəzərə alınmaqla, istifadəsində olan torpaqlarda mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının, digər torpaq sahələrində isə yerli icra hakimiyyəti orqanlarının və ya bələdiyyələrin qərarı əsasında həyata keçirilir.

Qaydanın 2.2-ci bəndində yaşıllıqların götürülməsinin yol verildiyi hallar müəyyən edilmişdir.

Həmin Qaydanın 2.4-cü bəndinə görə, fiziki və hüquqi şəxslər bu Qaydanın 2.2-ci bəndində nəzərdə tutulan hallarda yaşıllıqların götürülməsi məqsədi ilə istifadəsində olan torpaq sahələrinə münasibətdə müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanına, digər

torpaq sahələrinə münasibətdə isə yerli icra hakimiyyəti orqanına və ya bələdiyyəyə ərizə ilə müraciət etməlidirlər.

Yaşılıqların götürülməsinə dair ərizə müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanında, yerli icra hakimiyyəti orqanında və ya bələdiyyədə qeydiyyatata alınır, 2 (iki) təqvim günü ərzində həmin qurum tərəfindən təqdim olunmuş sənədlər yoxlanılır və imtinaya əsas olmadığı təqdirdə, yaşılıqların götürülməsinə dair rəyin alınması üçün Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə müraciət olunur (“Yaşılıqların götürülməsi Qaydası”nın 2.7-ci bəndi).

Qaydanın 3.1 və 3.2-ci bəndlərinə görə isə bu Qaydanın 2.7-ci bəndinə uyğun olaraq yaşılıqların götürülməsinə dair istifadəsində olan torpaq sahələrinə münasibətdə müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının, digər torpaq sahələrində isə yerli icra hakimiyyəti orqanının və ya bələdiyyənin müraciəti Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyində qeydiyyata alınır və 3 (üç) təqvim günü müddətində onun yerli qurumları tərəfindən təqdim olunmuş sənədlər əsasında yaşılığa yerində baxış keçirilir və müvafiq rəy tərtib edilir. Yaşılıqların götürülməsinə dair rəydə yaşılıqların yerinin dəyişdirilməsinin (kökündən çıxarılmasının) və ya bərpa edilməsi şərt ilə kəsilməsinin məqsədəuyğunluğu əsaslandırılmalı, götürülən yaşılıqların növü, sayı, cinsi, yaşı, diametri, hündürlüyü, bioloji vəziyyəti və gül-çiçək və ot bitkilərinin sahəsi barədə məlumatlar əks olunmalı, həmçinin rəydə müvafiq şərtlər (aqrə texniki, mövsümi, vegetativ və s.) nəzərə alınmaqla işlərin icra müddəti müəyyənləşdirilməlidir.

O da göstərilməlidir ki, çoxmənzilli binaların inşası ilə əlaqədar yaşılıqların götürülməsi məsələsi ilə bağlı normalar şəhərsalma və tikinti fəaliyyətinin hüquqi əsaslarını, prinsiplərini, eləcə də dövlətin, bələdiyyələrin, fiziki və ya hüquqi şəxslərin şəhərsalma və tikinti fəaliyyəti sahəsində hüquq və vəzifələrini müəyyən edən Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində nəzərdə tutulmuşdur.

Həmin Məcəllənin 57-ci maddəsi ilə tikinti obyektinə dair tələblər müəyyən edilmişdir. Bu tələblərdən biri yaşılıqların qorunması ilə bağlı olub, tikintinin layihə sənədlərində layihədən əvvəlki və sonrakı dövrlərdə ərazidəki yaşılıqların vəziyyətini göstərən məlumatların tam və dürüst əks etdirilməsini, yaşılıqların salın-

masının mütləq həmin yaşayış məntəqəsinin yaşıllıqla təmin edilməsi normasına uyğun olmasını nəzərdə tutur.

Məcəllənin 83.0.6 və 85.4-cü maddələrinə uyğun olaraq, tikinti layihəsinə ekologiya bölməsi də əlavə edilməlidir. Tikintiyə icazədə tikinti ərazisində olan ağacların, kolların və digər yaşıllıqların mühafizəsi tədbirləri nəzərdə tutulmalıdır. Tikinti layihələrinin icrası nəticəsində götürülən yaşıllıqların miqdarı, növ tərkibi və bərpa dəyəri haqqında məlumatlar tikinti layihəsinin ekologiya bölməsinə daxil edilir.

Odur ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu vurğulayır ki, tikinti layihəsinin təsdiqlənməsi və tikintiyə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icazənin verilməsi tikinti işləri aparılacaq ərazidə yaşıllıqların götürülməsi üçün əsas kimi çıxış edir. Bu baxımdan tikinti layihəsinin təsdiqlənməsi, tikintiyə icazənin verilməsi müvafiq ərazidə tikinti işlərinin aparılması məqsədilə yaşıllıqların kəsilməsi (götürülməsi) halında cinayət məsuliyyətinin yaranmasını istisna edir.

O da nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 152.1-ci maddəsinə görə, mülkiyyət hüququ – subyektin ona mənsub əmlaka (əşyaya) öz istədiyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan və qorunan hüquqdur. Mülkiyyətçi özünə məxsus əmlaka öz mülahizəsinə görə sahiblik, ondan istifadə və onun barəsində sərəncam hüququna malikdir.

Hüquqi dövlət və mülki cəmiyyət prinsiplərinin təmin olunduğu demokratik dövlətdə, dövlət maraqları və fərdi maraqlar arasında ədalətli tarazlığın təmin olunması vacib şərtlərdəndir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin Zvierzinski Polşaya qarşı iş üzrə 2001-ci il 19 iyun tarixli Qərarında müəyyən edilmişdir ki, mülkiyyət hüququnun qanuni məhdudlaşdırılmasında proporsionallıq prinsipinin tələblərinə uyğun olaraq fərdin üzərinə qanunun məqsədlərindən kənar olan artıq yük düşməməlidir (§ 71). Məhkəmənin digər iş üzrə qəbul edilmiş Qərarında göstərilmişdir ki, mülkiyyət hüququna müdaxilə fərdlə ictimai maraqlar arasında “ədalətli balans” əsasında olmalıdır (Depalle Fransaya qarşı iş üzrə 2010-cu il 29 mart tarixli Qərar, § 83).

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, yarana biləcək mübahisələrin qarşısının alınması, mülki dövriyyə iştirakçılarının mülkiyyət hüquqlarının

təmin edilməsi məqsədilə torpaq sahələri ilə bağlı sərəncam əqdləri bağlanarkən səlahiyyətli orqanlar (mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, habelə bələdiyyələr) tərəfindən həmin torpaq sahələrindəki mövcud yaşıllıqlar, eləcə də bu yaşıllıqların götürülməsi ilə bağlı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş məhdudiyət və qaydalar barədə məlumat verməli, habelə məhdudiyət və qaydaların tətbiqində ikili yanaşmalara yol verilməməlidir.

Eyni zamanda ölkəmizdə ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi və ətraf mühitin qorunması baxımından yaşıllıqların mühafizəsi ilə bağlı qaydalara həm fərdlər, həm də səlahiyyətli orqanlar tərəfindən ciddi riayət edilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan digər məsələ ilə əlaqədar qeyd edir ki, Cinayət Məcəlləsinin 314.1-ci maddəsinə əsasən səhlənkarlıq, yəni vəzifəli şəxsin işə vicdansız və ya laqeyd münasibəti nəticəsində öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirməməsi və ya lazımi qaydada yerinə yetirməməsi fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə və ya dövlətin və ya cəmiyyətin qanunla qorunan mənafələrinə mühüm zərər vurulmasına səbəb olduqda cinayət məsuliyyəti yaradır.

Səhlənkarlıq cinayətinin ictimai təhlükəliliyi ondan ibarətdir ki, bu əməlin törədilməsi nəticəsində dövlət hakimiyyəti və idarəetmə orqanlarının normal fəaliyyəti pozulur, bunun nəticəsində qeyd olunan orqanlar nüfuzdan salınır, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafələrinə, habelə dövlətin və ya cəmiyyətin qanunla qorunan mənafələrinə mühüm zərər vurulur.

Həmin maddənin dispozisiyasında göstərilən vəzifəli şəxsin işə vicdansız və ya laqeyd münasibəti nəticəsində öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirməməsi və ya lazımi qaydada yerinə yetirməməsi dedikdə qanunla, qanunvericilik aktları (təlimat, əsasnamə və s.) ilə, əmək müqaviləsi (kontrakt) ilə, yuxarı vəzifəli şəxsin əmri ilə həvalə edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün obyektiv və subyektiv imkanların olmasına baxmayaraq, həmin vəzifələrin icra edilməməsi başa düşülür. Lazımi qaydada yerinə yetirməməsi isə vəzifəli şəxsin öz vəzifələrini tam, vaxtında və dəqiq icra etməməsidir.

Vəzifəli şəxsin səhlənkarlığa görə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün onun üzərinə hansı hüquq və vəzifələrin qoyulduğunu, bunların hansı hüquqi akt ilə müəyyən edildiyini, məhz hansı vəzifələrin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini və qulluq

vəzifələrini yerinə yetirmək üçün vəzifəli şəxsin real imkanının olub-olmadığını müəyyən etmək zəruridir.

Qanunvericilikdə yaşıllıqların mühafizə tədbirləri və mərkəzi icra hakimiyyəti, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, habelə bələdiyyələrin yaşıllıqların mühafizəsi ilə bağlı vəzifələri müəyyən edilmişdir.

“Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanunun 1.0.3-cü maddəsinə görə, yaşıllıqların mühafizəsi – ətraf mühitin mühafizəsi və ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə yaşıllıqların istifadəsinə, qorunmasına, bərpasına və genişlənməsinə yönəlmiş hüquqi, təşkilati və iqtisadi tədbirlərdir.

Qanunun 8-ci maddəsinə müvafiq olaraq, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlardakı yaşıllıqların mühafizəsini bələdiyyələr həyata keçirir. Yaşıllıqların mühafizəsi sahəsində bələdiyyələrin vəzifələri olaraq mülkiyyətində olan torpaqlardakı yaşıllıqların uçotunu, monitorinqini aparmaq və s. müəyyən edilmişdir.

Göründüyü kimi, qanunvericilikdə bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlardakı yaşıllıqların mühafizəsini bələdiyyələrin həyata keçirdiyi müəyyən edilsə də, yaşıllıqların mühafizəsi sahəsində bələdiyyələrin vəzifələri sırasında konkret olaraq qanun pozuntularının qarşısını almaq vəzifəsi qeyd edilməmişdir. Lakin bu, bələdiyyələrə məxsus torpaqlardakı yaşıllıqlarla bağlı qanun pozuntularının qarşısının alınmasında bələdiyyələrin müvafiq vəzifələrinin olmaması anlamına gəlmir. Belə ki, həmin Qanunun 9-cu maddəsi ilə yaşıllıqların mühafizəsi tədbirlərinin dairəsi müəyyən edilməklə, bura yaşıllıqların uçotunun, kadastrının və monitorinqinin aparılması, onların mühafizəsinə dövlət və ictimai nəzarətin təşkili, habelə qanun pozuntularının qarşısının alınması, onların nəticələrinin aradan qaldırılması və s. aid edilmişdir.

O da qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 15 may tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Yaşıllıqların uçotunun, kadastrının və monitorinqinin aparılması Qaydası”nın 3.1-ci bəndinə əsasən, yaşıllıqların monitorinqinin aparılmasının məqsədi yaşıllıqlara mənfi təsirlərin qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması üçün yaşıllıqların üzərində müntəzəm müşahidələr və tədqiqatlar aparmaq, antropogen təsirlər nəticəsində yaşıllıq üçün kritik vəziyyətin yaranması haqqında toplanmış məlumatlar əsasında xəbərdarlıq etməkdir. Bu baxımdan bələdiyyə torpaqlarındakı yaşıllıqların uçotunun və

monitorinqinin aparılması həm də bələdiyyələr tərəfindən yaşıllıqların mühafizəsi tədbiri olaraq qanun pozuntularının vaxtında aşkar edilməsinə, qarşısının alınmasına və bununla da yaşıllıqların zədələnmədən və məhv olmadan qorunmasına yönəlmişdir.

“Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanunun 24-cü maddəsinə görə isə bu Qanunun tələblərinin pozulmasına görə şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki, İnzibati Xətalər və Cinayət məcəllələrinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Beləliklə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrindəki yaşıllıqlara münasibətdə bələdiyyələr yaşıllıqların mühafizəsi tədbiri olaraq qanun pozuntularının qarşısının alınması vəzifəsini daşıyırlar.

O da vurğulanmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 15 iyul tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının “Qırmızı Kitabı” haqqında Əsasnamə”yə görə, ərazilərində Azərbaycan Respublikasının “Qırmızı Kitabı”na daxil edilmiş bitki növləri olan torpaq istifadəçiləri, mülkiyyətçiləri (mülkiyyət formasından asılı olmayaraq) həmin növlərin mühafizə rejiminə əməl etməli və onların təbii törəyib artmasını təmin edən şərait yaratmalıdırlar. Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabına daxil edilmiş və xüsusi mühafizə olunan heyvan və bitki növlərinin siyahısında olanların mühafizəsi üzrə tələblərin yerinə yetirilməməsinə görə inzibati məsuliyyət müəyyən edilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu ölkəmizdə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması, ətraf mühitin mühafizəsi istiqamətində həyata keçirilən dövlət siyasətini bir daha nəzərə alaraq qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, xüsusi mühafizəsi qanunvericilikdə təsbit edilən bitki növlərinin qorunması, onların uçotunun, kadastrının və monitorinqinin aparılması ilə bağlı tədbirlərin gücləndirilməsi müvafiq dövlət orqanlarına tövsiyə edilməlidir.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– kənd təsərrüfatı məqsədi ilə vətəndaşlara verilmiş pay torpaqlarında məhz kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinin təsiri altına düşür və həmin torpaqlarda yalnız kənd təsərrüfatı məhsulları

istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqların (əkinlərin) kəsilməsi (götürülməsi) cinayət məsuliyyəti üçün əsas hesab edilə bilməz;

– fiziki və hüquqi şəxslərin xüsusi mülkiyyətində olan sənaye, nəqliyyat, rabitə və digər təyinatlı torpaq sahələrindəki, habelə yaşayış məntəqələrinin torpaqlarındakı yaşıllıqların (xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar və kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə olunan bitkilərdən ibarət olan yaşıllıqlar istisna olmaqla) götürülməsi müvafiq normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq səlahiyyətli dövlət orqanlarının (bələdiyyələrin) qərarı ilə həyata keçirilə bilər;

– Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin 57, 83.0.6 və 85.4-cü maddələri ilə müəyyən olunmuş tələblərə riayət edilməklə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən tikintiyə icazənin verilməsi həmin ərazidə tikinti işlərinin aparılması məqsədilə yaşıllıqların kəsilməsi (götürülməsi) halında cinayət məsuliyyətinin yaranmasını istisna edir;

– “Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Qanunun 8 və 9-cu maddələrinin mənasına əsasən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrindəki yaşıllıqlara münasibətdə bələdiyyələr yaşıllıqların mühafizəsi tədbiri olaraq qanun pozuntularının qarşısının alınması vəzifəsini daşıyırlar.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I:

1. Kənd təsərrüfatı məqsədi ilə vətəndaşlara verilmiş pay torpaqlarında məhz kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqlar Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 259-cu maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinin təsiri altına düşür və həmin torpaqlarda yalnız kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə edilən bitkilərdən ibarət yaşıllıqların (əkinlərin) kəsilməsi (götürülməsi) cinayət məsuliyyəti üçün əsas hesab edilə bilməz.

2. Fiziki və hüquqi şəxslərin xüsusi mülkiyyətində olan sənaye, nəqliyyat, rabitə və digər təyinatlı torpaq sahələrindəki, habelə yaşayış məntəqələrinin torpaqlarındakı yaşıllıqların (xüsusi mülkiyyətdə olan həyətyanı və bağ sahələrindəki yaşıllıqlar və kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı üçün istifadə olunan bitkilərdən ibarət olan yaşıllıqlar istisna olmaqla) götürülməsi müvafiq normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq səlahiyyətli dövlət orqanlarının (bələdiyyələrin) qərarı ilə həyata keçirilə bilər.

3. Azərbaycan Respublikası Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin 57, 83.0.6 və 85.4-cü maddələri ilə müəyyən olunmuş tələblərə riayət edilməklə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən tikintiyə icazənin verilməsi həmin ərazidə tikinti işlərinin aparılması məqsədilə yaşıllıqların kəsilməsi (götürülməsi) halında cinayət məsuliyyətinin yaranmasını istisna edir.

4. “Yaşıllıqların mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8 və 9-cu maddələrinin mənasına əsasən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrindəki yaşıllıqlara münasibətdə bələdiyyələr yaşıllıqların mühafizəsi tədbiri olaraq qanun pozuntularının qarşısının alınması vəzifəsini daşıyırlar.

5. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

6. Qərar Azərbaycan Respublikasının rəsmi dövlət qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.

7. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ON THE BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
D E C I S I O N
OF THE PLENUM OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

**On Interpretation of Paragraph 1 of the Note section of Article
259 and Article 314 of the Criminal Code of the Republic of
Azerbaijan with Article 8 and 9 of the Law of the Republic of
Azerbaijan on Green Planting Protection**

29 November 2022

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan, composed of Farhad Abdullayev (Chairman), Sona Salmanova, Humay Afandiyeva, Rovshan Ismaylov, Rafael Gvaladze, Mahir Muradov, Isa Najafov and Kamran Shafiyev (Reporter-Judge), Ceyhun Qaracayev,
attended by the Court Clerk Faraid Aliyev,

In accordance with Part IV of Article 130 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, Articles 27.2 and 32 of the Law of the Republic of Azerbaijan on Constitutional Court and Article 39 of the Internal Chapter of the Constitutional Court, has considered a constitutional case based on the request of Prosecutor General's Office of the Republic of Azerbaijan on interpretation of Paragraph 1 of the Note section of Article 259 and Article 314 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan with Article 8 and 9 of the Law of the Republic of Azerbaijan on Green Planting Protection.

Having studied and discussed the report of Judge K. Shafiyev on the case, submissions and case materials of the representatives of interested parties – Prosecutor General's Office, Head of the Department of State-Building, Administrative and Military Legislation of the Administration of the Milli Majlis (Parliament) of the Republic of Azerbaijan H. Seyid, specialists – Judge of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan A. Novruzov, President of the Criminal Chamber of the Baku Court of Appeal

E. Rahimov, Chief of the General Department of Legislation of the Ministry of Justice of the Republic of Azerbaijan A. Aliyev, the Ministry of Ecology and Natural Resources of the Republic of Azerbaijan and the Ministry of Agriculture of the Republic of Azerbaijan, the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E T E R M I N E D   A S   F O L L O W S :

Prosecutor General's Office of the Republic of Azerbaijan having applied to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as – the Constitutional Court) asked for the interpretation of Paragraph 1 of the Note section of Article 259 and Article 314 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as – the Criminal Code) with Article 8 and 9 of Law of the Republic of Azerbaijan on Green Planting Protection (hereinafter referred to as – Law on Green Planting Protection).

In the request, it was indicated that the expressions "courtyard and garden areas in private ownership" and "green planting (crops) consisting of plants used for agricultural productions" indicated in Paragraph 1 of the Note section of Article 259 of the Criminal Code led to a disagreement of opinions related to the content and scope.

In a number of cases, the concept of "courtyard and garden areas in private ownership" has been broadly interpreted and defined by the Land Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Land Code) and the concepts of "land of residential areas" and "land of industry, transport, communication, defense and other purposes" identification with the illegal logging causes people who have committed illegal logging crimes to be excluded from criminal liability.

In a number of cases, the concept of "courtyard and garden areas in private ownership" has been broadly interpreted and defined by the Land Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Land Code) and the concepts of "land of residential areas" and "land of industry, transport, communication, defense and other purposes" identification with the illegal logging causes people who have committed illegal logging crimes to be excluded from criminal liability.

The requester also notes that in the legislation of the Republic of Azerbaijan, the concept of lands of residential areas is broadly

defined, and those lands are not included in the forest fund and are in common use, in addition to green plantings (crops) of plants used for the agricultural productions and greens in courtyards and gardens that are privately owned, green areas (park, forest-park, garden, orchard, boulevard area and other green areas), limited-use green areas (green areas located within the neighborhood, educational, medical, cultural-household, industrial enterprises and other facilities) and special purpose green areas. From this point of view, it cannot be considered appropriate to equate the concept of "land of residential areas" with the concept of "courtyard and garden areas in private ownership" reflected in Paragraph 1 of the Note section of Article 259 of the Criminal Code.

It is also mentioned in the request that by the Law of the Republic of Azerbaijan about Land Reform (hereinafter – Law about Land Reform), the lands of state farms (sovkhoz) and collective farms (kolkhoz) were transferred to the private ownership of citizens for the purpose of agricultural use in the form of share lands. Since the content of the concept of "green plantings (crops) consisting of plants used for the production of agricultural products" is not defined in the legislation, it is also controversial that the allotment lands given to private ownership fall under the scope of the norm specified in Paragraph 1 of the Note section of Article 259 of the Criminal Code.

The Plenum of the Constitutional Court considers it important to note the following regarding the issues raised in the request.

When investigating each criminal act, the correct identification and correct description of its composition is aimed at determining whether the acts reflecting the signs of a crime are crimes, the guilt of the person accused of committing a crime, as well as determining a fair punishment for the person accused of that crime. Otherwise, an innocent person may be held responsible, or a person guilty of a crime may be exempted from responsibility, and the punishment may be improperly applied. This, in turn, can lead to the violation of the principles of legality, equality before the law, responsibility for guilt, justice and humanism on which the Criminal Code is based.

The general legal criteria of accuracy, clarity, and unambiguity of criminal law norms are derived from the principle of equality of all before the law and the court, and these criteria serve to ensure the

principle of legality of the Criminal Code. Thus, ensuring the principles of equality and rule of law for everyone before the law and the court is possible only as a result of uniform understanding and interpretation of criminal law norms by all law enforcement agencies. On the contrary, from the point of view of the principle of legality, the uncertainty of the content of legal norms leads to excessive considerations and arbitrariness in the process of law enforcement, and may violate the principles of equality and the rule of law (Decision of the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan “On the Interpretation of Article 244.1 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan”, dated 17 March 2011).

According to Article 259 of the Criminal Code, illegal cutting (removal) of trees, bushes or other greenery in forests or specially protected natural areas, as well as trees, bushes or other greenery that are not part of the forest fund, creates criminal responsibility.

According to Clause 1 of the Note section of that Article, the provisions of this Article do not apply to the cases of cutting (removal) of greenery in privately owned courtyards and garden areas, as well as green plantings (crops) consisting of plants used for the production of agricultural products.

It should be noted that the Unified Land Fund of the Republic of Azerbaijan with the Land Code aimed at regulating land relations, fulfilling the duties of land owners, users and tenants related to land and protecting their rights over land, creating conditions for efficient use of land and their protection, preservation and improvement of the natural environment and the categories of lands included in its composition have been determined.

According to Article 9 of that Code depending on their function and legal status, lands of the Republic of Azerbaijan are subdivided in the following categories:

- lands of agricultural purpose;
- lands of residential settlements (cities, settlements and rural residential settlements);
- lands of industry, defense, transport, communication and other purposes;
- lands of specifically protected territories;
- lands of the forest fund;
- lands of the water fund;

- lands of the reserve fund.

According to Article 18 of the Land Code, all lands within the boundaries of cities, settlements and villages are considered to be the lands of settlements. According to the mentioned Article, the composition of the lands of residential areas includes public and residential, construction, cultural-domestic, administrative, religious and other buildings, structures and facilities located in construction areas, as well as squares, streets, passages located on lands intended for general use, under roads, coasts, parks, forest-parks, alleys, boulevards, water bodies, beaches and other objects serving to meet the public needs of the population, as well as under industrial, communal, warehouse buildings in industrial, commercial, communal, warehouse building blocks and the like includes lands intended for the construction of production facilities, plows and perennial plantings from the lands used for agriculture, as well as land plots under agricultural buildings, structures and facilities, etc.

According to part 1 of Article 19 of the Land Code, boundaries of residential settlements imply the border which separates the lands of cities, settlements and villages from other lands. As it can be seen, since the concept of lands of residential areas is broadly defined by the legislation, in addition to green plantings (crops) consisting of plants used for the production of agricultural products and green plantings in privately owned courtyards and gardens, green plantings in common use (park, forest-park, green areas in the garden, garden, boulevard area), as well as green areas with limited use (green areas in the territory of local, educational, medical, cultural-household, industrial enterprises and other facilities) are not excluded. From this point of view, it cannot be considered correct to equate the concept of "privately owned courtyards and garden areas" with the concept of "land of residential areas" reflected in Paragraph 1 of the Note section of Article 259 of the Criminal Code.

As for the issue of whether agricultural lands (shared lands) fall within the scope of the mentioned norm of the Criminal Code, it should be noted that the legal basis and rules of conducting land reforms in the Republic of Azerbaijan are determined by the Law about Land Reform. According to that Law, the purpose of the land reform is to create new property relations on land based on the principles of economic freedom and social justice, to develop the mar-

ket economy and entrepreneurial initiative, to achieve the country's economic independence, including food supply, and as a result, to improve the material well-being of the Azerbaijani people. Article 9 of the Law about Land Reform stipulates that the land under the legal use of individual residential houses, yard plots, individual, collective and cooperative gardens, and gardens under the management of the state horticulture industry shall be transferred to their ownership free of charge in accordance with the legislation.

According to Article 14 of that Law, the land share is given to the private property of the persons (family) who have the right to receive a share in kind.

In the privatized lands, the selection of different economic forms is ensured on a voluntary basis and equal conditions are created for their activity (Article 16 of the Law about Land Reform).

The Law of the Republic of Azerbaijan on the Reform of State Farms and Collective Farms defines the tasks of the reform as the division of state farms and collective farms into peasant (farmer) farms, their transformation into privately owned agricultural enterprises based on joint entrepreneurship, the creation of state agricultural enterprises on the basis of state farms, the development of private auxiliary farms, cooperation and service of established farms defines as the organization of fields.

That Law is aimed at ensuring the voluntary selection and creation of any organizational-legal form of the farm by the persons who have the right to receive a share of the land and property in the use (balance) of state farms and collective farms.

Thus, the transfer of state and collective farm lands to the private ownership of citizens in the form of shares allows to continue and develop the production of agricultural products on those lands, to achieve the country's food supply, etc. was carried out for the purpose.

The Plenum of the Constitutional Court notes that although the concept of "agricultural plants" is not defined in the legislation, in theory, agricultural plants are considered to be cultivated plants mainly for the purpose of obtaining food products, technical raw materials and feed for livestock. Cultivated plants, according to Article 1.1.1 of the Law of the Republic of Azerbaijan on the Protection and Effective Use of Genetic Resources of Cultivated

Plants, plant species, varieties and forms. Moreover, in Appendix No. 1 of the "Rules for providing assistance to producers of agricultural products at the expense of the state budget for fuel and motor oils used in the cultivation of farmland, as well as wheat and rice sowing", approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan dated 18 August 2015, the village is a list of agricultural crops and perennial crops has been determined, and this list includes wheat, rice, barley, cotton, as well as grapes, tea, etc. Perennial plants such as

According to the above, the Plenum of the Constitutional Court considers that the green spaces consisting of plants used for the production of agricultural products in the lands given to the private ownership of citizens in the form of a share are under the influence of Clause 1 of the Note section of Article 259 of the Criminal Code.

Relations arising in the field of use, protection, restoration of greenery are mainly regulated by the Law on Green Planting Protection, as well as relevant articles of the Forest Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter – the Forest Code).

According to Article 1.0.1 of the Law on Green Planting Protection, green plantings are naturally existing or artificially created trees that are important from the point of view of necessary ecological, cultural-health, landscape and spatial appearance within the boundaries of cities, other settlements and infrastructure facilities, is a collection of shrubs, flowers and herbs. Article 7 of the Forest Code distinguishes the following types of greenery that are not included in the forest fund:

- green plantings in specially protected natural areas and objects;
- green plantings in privately owned courtyard and garden areas;
- green plantings (crops) consisting of plants used for the production of agricultural products;
- green spaces in general use (park, forest-park, garden, orchard, boulevard and other green areas);
- green areas with limited use (green areas in the territory of local, educational, medical, cultural-household, industrial enterprises and other facilities);
- green spaces for special purposes (green strips, nurseries, street greens, protection, sanitary protection and other protective zones, memorial complexes (alleys) and cemeteries and other greenery).

As it can be seen, by the Forest Code, green plantings in privately owned courtyard and garden areas, as well as green plantings consisting of plants used for the production of agricultural products, are identified as separate types of green plantings. According to Article 3 of the Law on Green Planting Protection, it is determined that the green areas in privately owned courtyards and garden areas, as well as the green areas (crops) consisting of plants used for the production of agricultural products, are not included in the scope of application of that Law.

It should be noted that although the legal status of backyard and garden plots is not defined in the legislation, as a rule, backyard plots are plots of land where individual residential houses are located, and garden plots are plots of individual, collective and cooperative gardens, and plots of gardens managed by the state horticulture industry.

Thus, the analysis of the above norms allows us to conclude that cutting down (removal) only greenery in home gardens and garden plots, as well as greenery consisting of plants used for agricultural production cannot be the basis for criminal liability established by Article 259 of the Criminal Code.

Regarding the issue of cutting (removal) of other green planting on the lands of the residential areas specified in the request, as well as the green plantings on privately owned industrial, transport, communication and other designated land areas, it should be noted that according to Article 12 of the Forest Code, land privately owned by individuals and legal entities green areas located in their areas are considered their private property, unless other circumstances are determined by the legislation. Ownership, use and disposal rights over the specified green plantings are carried out by the owner in accordance with the requirements of the forest legislation of the Republic of Azerbaijan and other legislative acts. The mechanism of removal of green plantings on the territory of the Republic (with the exception of green plantings on forest fund lands, specially protected natural areas and objects, as well as green plantings in privately owned courtyards and garden areas and green plantings consisting of plants used for the production of agricultural products) was established by the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan and

regulated by the "Rule on Removal of Green Planting" approved by the Resolution dated 30 August 2016.

According to Paragraph 2.1 of that Rule, the removal of green plantings is carried out on the basis of the decision of the central executive authorities on the lands in use, and on the basis of the decision of the local executive authorities or municipalities, taking into account the opinion of the Ministry of Ecology and Natural Resources of the Republic of Azerbaijan.

Clause 2.2 of the Rule defines the cases in which the removal of green plantings is allowed.

According to Clause 2.4 of the same Rule, natural and legal persons, in the cases provided for in Clause 2.2 of this Rule, in relation to the land plots used for the purpose of removing green plantings, apply to the relevant central executive authority, and in relation to other land plots, to the local executive authority or the municipality to whom they should apply. The application for the removal of green plantings is registered in the relevant central executive authority, local executive authority or municipality, the documents submitted by that institution are checked within 2 (two) calendar days, and if there are no grounds for refusal, the opinion on the removal of green plantings is sent to the Ministry of Ecology and Natural Resources is addressed (Clause 2.7 of the "Rule on Removal of Green Planting").

According to Paragraphs 3.1 and 3.2 of the Rules, an application from the relevant central executive authority, and in other land plots – from the local executive authority or municipality in relation to land plots in use, for the removal of green planting in accordance with Paragraph 2.7 of these Rules, is submitted to the Ministry of Ecology and Natural Resources of the Republic of Azerbaijan, is registered and within 3 (three) calendar days, on the basis of documents submitted by its territorial bodies, an on-site inspection of landscaping is carried out and an appropriate conclusion is drawn up. In the opinion on the removal of green planting, the expediency of relocating (uprooting) or cutting the green planting should be justified, information on the type, number, gender, age, diameter, height, biological condition and the area of flowers and grass plants of the removed green planting should be reflected, as well as in the opinion, the period of execution of the works should be determined

taking into account the relevant conditions (agrotechnical, seasonal, vegetative, etc.). It should also be noted that the norms on the removal of green plantings in connection with the construction of apartment buildings determine the legal framework and principles of urban planning and construction activities, as well as the rights and obligations of the state, municipalities, individuals or legal entities in the field of urban planning and construction activities of the Republic of Azerbaijan, which stipulated by the Building Code.

Article 57 of that Code defines the requirements for the construction object. One of these requirements is related to the protection of green spaces, and the project documents of the construction envisage the full and honest reflection of the information showing the condition of the green spaces in the area in the pre- and post-project periods, and the planting of green spaces must be in accordance with the norm of providing green spaces in that residential area.

According to Articles 83.0.6 and 85.4 of the Code, an environmental section should be added to the construction project. The construction permit should include measures to protect trees, bushes and other greenery in the construction area. Information about the amount of green plantings taken as a result of the implementation of construction projects, species composition and restoration value is included in the ecology section of the construction project.

Therefore, the Plenum of the Constitutional Court emphasizes that the approval of the construction project and the granting of the construction permit in the manner established by the legislation act as the basis for the removal of green planting in the area where construction works will be carried out. In this regard, the approval of the construction project, the granting of a construction permit, the cutting (removal) of green planting in order to carry out construction works in the relevant area.

It also should be noted that according to Article 152.1 of the Civil Code of the Republic of Azerbaijan, ownership rights mean acknowledged right, protected by the state, of a subject to possess, use and dispose of property (chattel) belonging to such subject at their discretion.

Ensuring a fair balance between state interests and personal interests is an important condition in a democratic state where the principles of the rule of law and civil society are respected.

In its judgement of 19 June 2001 the European Court of Human Rights in the case of *Zwierzynski v. Poland* it is established that any interference with the property must also satisfy the requirement of proportionality. The Court reiterates that an interference must strike a “fair balance” between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual’s fundamental rights (§71). In the judgement of the Court adopted on another case it is specified that an interference must achieve a “fair balance” between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual’s fundamental rights (Judgement of 29 March 2010 on case of *Depalle v. France*, §83).

On the basis of the aforementioned, Plenum of the Constitutional Court, it is considered that the competent authorities, when closing orders on land plots, in order to prevent disputes that may arise, to ensure the property rights of participants in civil circulation (central and local executive authorities, as well as municipalities) should report on existing green plantings on these land plots, as well as restrictions and rules provided for by legislation on the removal of these green plantings, as well as prevent dual approaches to the application of restrictions and rules.

At the same time, the rules related to the protection of green plantings in terms of environmental safety and environmental protection in our country must be seriously respected by both physical and competent authorities.

In accordance with another issue raised in the appeal, the Plenum of the Constitutional Court notes that, Criminal liability for negligence in accordance with Article 314.1 of the Criminal Code, that is, the negligence, that is default or inadequate performance by official of the duties owing to unfair or negligent attitude (relation) to the service, entailed essential harm to rights and legitimate interests of citizens or organizations or to interests protected by law of state or a society – is punished by the penalty at a rate from five hundred up to one thousands of nominal financial unit, or public works for the

term up to two hundred thirty hours, or corrective works for the term up to two years, or imprisonment for the term about six months.

The public danger of the crime of negligence consists in the fact that as a result of the commission of this act, the normal activities of state authorities and management bodies are violated, as a result of which these bodies are discredited, significant damage is caused to the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, as well as the interests of the state or society protected by law.

The public danger of the crime of negligence consists in the fact that as a result of the commission of this act, the normal activities of state authorities and government bodies are violated, as a result of which these bodies are discredited, significant damage is caused to the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, as well as to the interests of the state or society protected by law.

Due to the fact that the official specified in the disposition of this Article, as a result of unfair or dismissive attitude to work, did not fulfill or did not fulfill his official duties in the proper manner, legislative acts. Despite the presence of objective and subjective opportunities for fulfilling the tasks assigned by the employment agreement (contract), by order of a superior official (instruction, justification, etc.), is understood to be failure to fulfill those or thousand tasks. Non-fulfillment is the failure by an official to fulfill his duties in full, in a timely manner and accurately.

To bring an official to criminal liability for negligence, it is necessary to determine what rights and obligations are assigned to him, what legal act they are established, what tasks have not been fulfilled and whether the official has real opportunities to fulfill the duties of care.

The legislation defines measures to protect green plantings and the functions of the central executive bodies, local executive authorities, as well as municipalities related to the protection of green spaces.

According to Article 1.0.3 of the Law on the Green Planting Protection, the protection of green spaces is legal, organizational and economic measures aimed at the use, protection, restoration and expansion of green spaces in order to protect the environment and improve the environmental situation.

According to Article 8 of the Law, the protection of green spaces on land owned by municipalities is carried out. As the tasks of municipalities in the field of protecting green spaces, accounting, monitoring of green spaces on their lands, etc. are determined.

Apparently, the legislation establishes that the protection of green spaces on municipal-owned lands is carried out by municipal institutions, but in the course of the tasks of municipalities in the field of protecting green spaces, the obligation to suppress specific violations is not indicated. However, this does not mean that municipalities do not have appropriate functions in preventing greenery violations on municipality-owned lands. Thus, Article 9 of this Law defines a range of measures to protect green spaces, including recording, cadaster and monitoring green spaces, organizing state and public control over their protection, as well as preventing violations of legislation, eliminating their consequences, etc.

It should be noted that approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan of 15 May 2018 and according to paragraph 3.1 of the "Rules for maintaining the cadaster and monitoring," the purpose of monitoring green plantings is to conduct regular observations and studies on greenery to prevent negative impact on greenery and eliminate consequences, warning based on the collected data on the occurrence of a critical situation for landscaping as a result of anthropogenic impacts. In this regard, the registration and monitoring of green spaces on municipal lands is also aimed at timely identification, prevention of violations of the law by municipalities as a measure to protect green spaces and, thus, protect green spaces without damage and destruction.

In accordance with Article 24 of the Law on Green Planting Protection, persons are liable for violation of the requirements of this Law in accordance with the Civil Code, Code of the Administrative offenses, and Criminal Code of the Republic of Azerbaijan.

Thus, the Plenum of the Constitutional Court believes that in relation to green spaces on land plots owned by the municipality, municipalities are obliged to prevent violations of the law as a measure to protect green spaces.

It should be emphasized that according to the "Regulation on the Red Book of the Republic of Azerbaijan," approved by the

Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan of 15 July 2000, land users, owners (regardless of the form of ownership) who have plant species on their territory included in the "Red Book" of the Republic of Azerbaijan must comply with the protection regime of these species and comply with their natural regime. They must create conditions that ensure their increase. Administrative liability has been established for failure to comply with the requirements for the protection of animals and plants listed in the Red Book of the Republic of Azerbaijan and on the lists of specially protected species

The Plenum of the Constitutional Court considers it necessary to once again note the state policy pursued in our country in the field of improving the environmental situation, environmental protection, given that special protection should be recommended to the relevant state bodies to strengthen measures related to the protection of plant species enshrined in the legislation, their accounting, cadaster and monitoring.

In accordance with this, the Plenum of the Constitutional Court comes to the following conclusions:

– Green spaces containing plants used specifically for the production of agricultural products, provided to citizens for agricultural purposes, are subject to paragraph 1 of "Note" section of Article 259 of the Criminal Code, withdrawal) cannot be considered a basis for criminal liability;

– green spaces on the lands of industry, transport, communications and other purposes privately owned by individuals and legal entities, as well as on the lands of settlements (with the exception of green spaces privately owned and green spaces used for the production of agricultural products) bodies;

green spaces on the lands of industry, transport, communications and other purposes, which are privately owned by individuals and legal entities, as well as on the lands of settlements (with the exception of green spaces, which are privately owned, and green spaces used for the production of agricultural products) by decision of bodies (municipalities);

– issuance of a construction permit by the relevant executive body in compliance with the requirements established by Articles 57, 83.0.6 and 85.4 of the Urban Planning and Construction Code,

excludes the occurrence of criminal liability in the event of cutting (seizure) of green spaces in order to carry out construction work in this territory;

– with regard to green spaces in municipal-owned land plots, according to Articles 8 and 9 of the Law on Green Planting Protection, municipalities are obliged to prevent violations of the law as a measure to protect green spaces.

Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan guided by Part IV of Article 130 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 60, 62, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan on the Constitutional Court, the Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. Greenery, consisting of plants used for the production of agricultural products, on allotment lands provided to citizens for agricultural purposes, is subject to paragraph 1 of Notes Section of Article 259 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan, and only plants used for the production of agricultural products on lands consisting of cutting (removal) of greenery (crops) cannot be the basis for bringing to criminal responsibility.

2. Removal of greenery on industrial, transport, communication and other designated land plots, as well as on the lands of residential areas privately owned by individuals and legal entities (except for greens in privately owned backyards and garden plots and greens consisting of plants used for the production of agricultural products) can be implemented by the decision of the competent state bodies (municipalities) in accordance with the relevant normative legal acts.

3. The issuance of a construction permit by the relevant executive authority in compliance with the requirements set forth in Articles 57, 83.0.6 and 85.4 of the Urban Planning and Construction Code of the Republic of Azerbaijan excludes the occurrence of criminal liability in the event of cutting (removing) greenery for the purpose of construction works in that area.

4. Pursuant to the meaning of Articles 8 and 9 of the Law of the Republic of Azerbaijan on Green Planting Protection, municipalities

are responsible for preventing violations of the law as a measure to protect green areas in relation to green areas on municipal property.

5. The decision shall come into force from the date of its publication.

6. The decision shall be published in the official state newspapers of the Republic of Azerbaijan, and in “Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan”, as well as to be posted on the official website of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan.

7. The decision is final, it may not be cancelled, changed or officially interpreted by any institution or official.

TƏDBİRLƏR

Konstitusiya Məhkəməsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünə həsr edilmiş elmi-nəzəri konfrans keçirilib

Xalqımızın Ümummilli Lideri, müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, ilk Konstitusiyamızın müəllifi Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü münasibətilə mayın 3-də Konstitusiya Məhkəməsində “XXI əsrdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində müasir nəzəri və praktiki yanaşmalar” mövzusunda elmi-nəzəri konfrans keçirilmişdir.

Konfransda Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin hakimləri və Aparatın məsul əməkdaşları, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) Səbinə Əliyeva, Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov, Hüquq

və İnsan Haqları İnstitutunun İdarə Heyətinin sədri Məhəmməd Quluzadə, Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin dekanı Zaur Əliyev, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Türk Dünyası İqtisad fakültəsinin dekanı Mehmet Yüce, hüquq ictimaiyyətinin nümayəndələri və tanınmış alimlər iştirak ediblər.

Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev tədbirdə çıxış edərək Ulu Öndər Heydər Əliyevin keçdiyi şərəfli həyat yolundan, zəngin fəaliyyətindən, müasir Azərbaycanın inkişafı və milli dövlətçiliyin gücləndirilməsi istiqamətində misilsiz tarixi xidmətlərindən, böyük xilaskarlıq missiyasından bəhs edib.

Bildirilib ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalqımız və dövlətimiz qarşısında əvəzolunmaz xidmətlərindən biri ümumi dövlət quruculuğu prosesinin əsasının qoyulması idi. Həmin proses çərçivəsində əlamətdar hadisələrdən biri – 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsi Heydər Əliyevin adı ilə birbaşa bağlıdır. Referendum yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ölkəmizdə demokratik vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasına, dövlət hakimiyyətinin demokratik prinsiplər əsasında bölünməsinə, yeni qanunvericilik bazasının yaranmasına, dünyəvi cəmiyyətin əsaslarının inkişafına və hüquq sisteminin müasir tələblərə uyğun formalaşmasına imkan yaratdı. Həmçinin qeyd edilib ki, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini dövlətin ali məqsədi elan etmiş Konstitusiyanın aliliyinin təmin edilməsi, Əsas Qanunda təsbit olunmuş insan hüquq və azadlıqlarının dövlət tərəfindən müdafiə olunması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi təsis edilməsi diqqətə çatdırılmışdır.

Qeyd olunub ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyaları, zəngin dövlətçilik irsi əsasında inkişaf yolunda inamla irəliləyən müasir Azərbaycan dövləti və xalqı tarixinin şərəfli və qürurverici dövrünü yaşayır. İşğal altındakı ərazilərimizin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Rəşadətli Ordumuzun 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığı möhtəşəm Qələbə və lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində azad edilməsi, suverenliyimizin bərpası milli inkişafımızın yeni mərhələsinin başlanğıcıdır. Şanlı Zəfər sayəsində Konstitusiyanın hüquqi qüvvəsi və vətəndaşlarımızın Əsas Qanunda təsbit edilmiş

hüquqları işğaldan azad olunmuş Azərbaycanın ərazisində tam bərpa edildi.

Vurğulanıb ki, işğaldan azad edilmiş torpaqlarda qısa zaman kəsiyində aparılan bərpa və quruculuq işləri, genişmiqyaslı infrastruktur layihələrinin icrasının başa çatdırılması, eyni zamanda, həmin ərazilərdə əhalinin məskunlaşdırılması Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin siyasi iradəsinin təcəssümüdür.

Çıxışlarda Ulu Öndər Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərlik etdiyi dövrdə uzaqgörənliklə atılmış addımlar, Azərbaycanda əsası qoyulan uğurlu sosial, mədəni iqtisadi və intellektual sərmayələrin xalqımızın istiqlaliyyət qazanmasına zəmin yaratmasından bəhs edilib. Qeyd olunub ki, Heydər Əliyev tarixdə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, dünya miqyaslı ictimai-siyasi xadim, böyük mütəfəkkir, müstəqil dövlətimizin qurucusu, azərbaycançılıq ideologiyasını yaşadan, xalqımızın iradəsini ifadə edən siyasi lider kimi, cəsarətli və yaradıcı dövlət xadimi kimi yaddaşlarda iz qoyub.

Konfransın praktiki hissəsində “Konstitusiya nəzarət orqanlarının subsidiarlıq prinsipi”, “Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi zamanın tələbidir”, “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsində insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı” və digər hüquqi mövzular üzrə məruzələr səsləndirilmiş, hüquq elminin aktual məsələlərinə toxunulub və geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Tədbirin sonunda sədr Fərhad Abdullayev xüsusilə qeyd edib ki, bu gün Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi irsinin davamı kimi Prezident İlham Əliyev tərəfindən aparılan uğurlu və milli maraqlara söykənən siyasət, həyata keçirilən dövlət proqramları və genişmiqyaslı layihələr ölkəmizin dayanıqlı inkişafına, həmçinin Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə mövqelərinin möhkəmlənməsinə xidmət edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Ulu Öndər Heydər Əliyevin arzu və vəsiyyətini əməllərində gerçəkləşdirərək, Azərbaycan üçün xilaskarlıq və rifah yolunu qətiyyətlə davam etdirmiş, Vətənimizi qalib ölkəyə çevirmişdir. Əzəli torpaqlarımızın geri qaytarılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə qısa zaman kəsiyində nəhəng bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsi və əhalinin məskunlaşdırılması hər birimizi qürurlandırır və bizi dövlət başçısının ətrafında sıx birləşərək böyük uğurlara imza atmağa ruhlandırır.

Bakı Slavyan Universitetində “Heydər Əliyev və hüquqi dövlət” adlı olimpiadanın qalibləri mükafatlandırılıb

Aprəl ayının 26-da Bakı Slavyan Universitetində (BSU) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya məhkəməsinin təşəbbüsü ilə Heydər Əliyevin anadan olmasının 101 illiyi ilə əlaqədar keçirilən “Heydər Əliyev və hüquqi dövlət” adlı olimpiadanın qaliblərinin mükafatlandırılma mərasimi baş tutmuşdur.

Tədbirdə əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilmiş, Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Azərbaycanın müstəqilliyi, torpaqlarımızın azadlığı uğrunda canlarından keçmiş şəhidlərin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

Tədbiri giriş sözü ilə açan BSU-nun rektoru Anar Nağıyev qonaqları salamlayaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin əziz xatirəsinə həsr olunmuş “Heydər Əliyev və hüquqi dövlət” adlı olimpiadanın qaliblərinin mükafatlandırılma mərasimində görməkdən məmnun olduğunu bildirib. Belə tədbirlərin hər birinin Ulu Öndərin memarı olduğu Azərbaycan dövləti, onun formalaşdırdığı Azərbaycançılıq məfkurəsi, qanuni dövlət formatında formalaşmış cəmiyyətimiz, Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında güclü Azərbaycanın həm də qalib Azərbaycana çevrilməsi haqqında öyrənmək və tədqiq etmək üçün geniş imkanlar açdığını bildirib. Rektor zəfər qazanmış Azərbaycanın təməlinin Ulu Öndərin fəaliyyəti nəticəsində qoyulduğunu qeyd edib. Ölkənin siyasi həyatının müxtəlif dövrlərində Ulu Öndərin Azərbaycanı yeni bir mərhələyə çıxardığını deyən rektor bütün bunların kökündə Heydər Əliyevin formalaşdırdığı ideologiyanın – azərbaycançılıq məfkurəsinin durduğunu vurğulayıb. Rektor Prezident İlham Əliyevin 14 fevral tarixində andiçmə mərasimində olan çıxışını xatırlatmış, Ulu Öndər Heydər Əliyevin formalaşdırdığı azərbaycançılıq məfkurəsini davam etdirərək Azərbaycanı gücləndirmək üçün çalışmalı olduğumuzun Prezidentin tezisləri sırasında yer aldığını vurğulamışdır. A.Nağıyev Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanı yeni bir mərhələyə çıxarmaqla yanaşı, regionda yeni münasibətlər sistemini yaratmış olduğunu vurğulayıb. O, artıq Azərbaycanın dünyanın ən böyük tədbirlərindən olan COP29 kimi mötəbər tədbirə ev sahibliyi edəcəyini bildirib. Çıxışının sonunda rektor tələbələr

təbrik edərək Ulu Öndər Heydər Əliyevin yaratdığı dövlətin vətəndaşları kimi gənclərin rolunun davamlı olaraq öz üzərlərində işləməklə Prezident İlham Əliyevin qaliblər sırasına qaldırdığı dövlətin növbəti mərhələlərdəki inkişafına töhfə verməkdən ibarət olduğunu deyib.

Konstitusiya Məhkəməsinin hakimi Ceyhun Qaracayev çıxışında olimpiadanın mövzusunun əhəmiyyətindən söz açaraq, onun vasitəsilə müasir güclü dövlətin təməlini qoyan vahid bir ideologiyanın mövcudluğunun bir daha nümayiş etdirildiyini bildirib.

BSU-nun diplomatiya və xarici siyasət kafedrasının müdiri Əsgər Əhməd Ulu Öndər Heydər Əliyevin hüquqi Azərbaycan dövlətinin qurulmasında misilsiz rolundan, onun hüquq yaradıcılığından söz açmış, Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqi islahatlara tarixi prizmadan nəzər salmışdır.

Konstitusiya məhkəməsinin Cinayət və İnzibati hüquq şöbəsinin müdiri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Dürdanə Məmmədova Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin olimpiada iştirakçılarında ünvanladığı müraciətini səsləndirib. Müraciətdə qurum tərəfindən gənclər arasında konstitusiya dəyərlərinin təbliği məqsədi ilə ənənəvi olaraq olimpiadaların təşkil edilərək, maarifləndirmə işləri aparıldığı vurğulanıb.

Sonda D.Məmmədova olimpiadanın kifayət qədər uğurlu olmasını bildirərək, olimpiadanın nəticələrini elan etmişdir. Nəticələrə əsasən universitetin 6 fakültəsinin qatıldığı olimpiadada yüksək nəticə göstərərək, I yeri tutan Sosial elmlər, II yeri tutan Təhsil, III yeri tutan Filologiya fakültələrinə və fərqlənən 17 tələbəyə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin təsis etdiyi diplom və hədiyyələr təqdim edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi
Azərbaycan Dillər Universitetində
hüquq olimpiadası keçirib

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 101 illiyi münasibətilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin təşkilatçılığı ilə 2024-cü il aprel ayının 20-də Azərbaycan Dillər Universitetində “Heydər Əliyev və hüquqi dövlət” adlı hüquq olimpiadası keçirilib.

Hüquq olimpiadasının nəticələrinin elan olunması ilə əlaqədar təşkil olunmuş tədbirdə Azərbaycan Dillər Universitetinin rektoru Kamal Abdullayev, Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi Ceyhun Qaracayev, Konstitusiyaya Məhkəməsi Aparatının Cinayət və İnzibati hüquq şöbəsinin müdiri Dürdanə Məmmədova, Universitetin Tədris məsələləri üzrə prorektoru Kifayət Hacıyeva, Ümumi işlər üzrə prorektoru Vüqar Mehrabov, Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının müdiri Aida Yusifzadə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Aparatının məsul əməkdaşları, Universitetin müəllimləri və tələbələri iştirak etmişlər.

Tədbirdə öncə Azərbaycanın Dövlət Himni səsləndirilmiş, Vətən uğrunda canından keçən şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla anılmışdır.

ADU-nu rektoru, akademik Kamal Abdullayev qonaqları salamlayıb, tədbirin əhəmiyyətindən danışmış, Azərbaycan gəncliyinin öz hüquqlarını və vəzifələrini dərindən bilməli, Vətəninə, xalqına ləyaqətlə xidmət etməli olduğunu qeyd etmişdir:

“Bu gün Azərbaycan gəncliyi öz təhsilində, öz işində son dərəcə ləyaqətlə və məsuliyyətlə çalışmalı, şəhidlərimizin qanı, canı hesabına bütöv olan Azərbaycanı daha çox sevməli və onun inkişafına təkan olmalıdırlar. Hər birimiz öz bilik və bacarığımızla üzərimizə düşən öhdəlikləri yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirməliyik”.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi Ceyhun Qaracayev çıxış edərək Azərbaycan dövlətinin qurucusu, xalqımızın Ulu Öndəri Heydər Əliyevin anadan olmasının 101 illiyi münasibətilə keçirilən hüquq olimpiadasının

önəmli olduğunu bildirmiş, Azərbaycanda demokratik dəyərlərin bərqərar olmasının, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesinin başlanılmasının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu xüsusilə vurğulamışdır.

ADU-nun BM və Regionşünaslıq fakültəsi nəznində Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının müdiri, professor Aida Yusifzadə Ulu Öndərin həyata keçirdiyi əsaslı islahatların respublikamızı inkişaf yoluna çıxarmaqla yanaşı, ilk milli Konstitusiyanın hazırlanması və qəbulu üçün şərait yaratdığını qeyd etmiş, tələbələrin Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən keçirilən olimpiadaya böyük maraq göstərməsini bildirmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Aparatının Cinayət və inzibati hüquq şöbəsinin müdiri, Dürdanə Məmmədova Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin olimpiada iştirakçılarında müraciətini oxuyub.

Sonra D.Məmmədova Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən mütəmadi olaraq maarifləndirmə işlərinin aparılmasını, gənclər arasında konstitusiya dəyərlərinin təbliği məqsədi ilə ənənəvi olaraq olimpiadaların təşkil edilməsinin kifayət qədər uğurlu olmasını bildirərək, olimpiadanın nəticələrini elan etmişdir.

Olimpiadanın nəticələrinə əsasən 1-ci yeri Təhsil-1 fakültəsi, 2-ci yeri Tərcümə fakültəsi, 3-cü yeri Filologiya fakültəsinin nəzdində Beynəlxalq jurnalistika ixtisası tutaraq qalib olmuşlar. Daha sonra yüksək bal toplayaraq fərqlənmiş 16 tələbəyə Konstitusiya Məhkəməsinin təsis etdiyi diplom və hədiyyələr təqdim edilmişdir.

GÖRÜŞLƏR

Konstitusiya Məhkəməsində Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib

Ölkəmizdə səfərdə olan Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun (TİHEK) sədri Muharrem Kılıçın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə aprel ayının 30-da Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsində görüş keçirilib.

Görüşdə Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev Türkiyə Respublikasının qurucusu Mustafa Kamal Atatürkə məxsus “Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir” və Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin söylədiyi “Bir millət, iki dövlət” kəlamlarının xalqlarımızın milli-mənəvi sərvəti kimi dəyərləndirildiyini qeyd etmişdir.

Sədr vurğulayıb ki, iki qardaş dövlət arasındakı münasibətlər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın həyata keçirdikləri uğurlu siyasət nəticəsində daim inkişaf edir. Ölkələrimiz arasında mövcud olan qardaşlıq sarsılmazdır. Böyük geosiyasi və iqtisadi potensiala malik bu iki ölkənin strateji əməkdaşlığı regionda sülhün və təhlükəsizliyin təmin edilməsinə, habelə bölgədə iqtisadi inkişafın daha da gücləndirilməsinə yönəlib. Yüksək səviyyəli əməkdaşlıq əsasında qurulan münasibətlər daim güclənməkdə davam etdirilir.

Qeyd olunub ki, iki ölkə arasında hüquqi əməkdaşlıq uğurla inkişaf edir. Bu əməkdaşlığa, o cümlədən məhkəmələr də töhfə verir. Məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və aktual hüquqi məsələlər ətrafında fikir mübadiləsinin aparılması məhkəmə-hüquq təsisatlarının praktiki fəaliyyəti üçün çox önəmlidir.

Sədr Fərhad Abdullayev, həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi ilə İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) təsisatı arasında insan hüquqlarının təmin edilməsi sahəsində işbirliyi haqqında məlumatı qonağın diqqətinə çatdırıb.

Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun sədri Muharrem Kılıç qonaqpərvərliyə görə Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevə minnətdarlığını bildirib. Ölkələrimiz arasında bütün sahələrdə olan sıx əməkdaşlıq, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi və Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumu arasında da qarşılıqlı dəstək və anlaşma əsasında uğurla inkişaf etməsi qeyd olunmuşdur.

Görüşdə geniş fikir mübadiləsi aparılaraq, hüquqi məsələlər müzakirə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsində hakimliyə namizədlərlə görüş keçirilib

May ayının 2-də Konstitusiyaya Məhkəməsində hakimliyə namizədlərlə görüş keçirilmişdir.

Görüş Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin ali konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanı kimi məhkəmə hakimiyyətinə yeri və rolu” mövzusunda mühazirəsi və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyəti ilə tanışlıq məqsədi ilə təşkil edilib.

Tədbir iştirakçılarını salamlayan Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev demokratik və müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış və 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycanın ilk milli Konstitusiyasının ölkəmizin gələcəyini, hüquqi inkişaf strategiyasının əsas prioritetlərini müəyyən etdiyini vurğulayaraq, hüquq sisteminin mahiyyətini müəyyənləşdirən mütərəqqi qanunların qəbul olunması və dünyəvi, hüquqi dövlətin qurulmasında Əsas Qanunun roluna toxundu. Həmçinin 44 günlük Vətən müharibəsi və bu ilin sentyabr ayının 19-20-si tarixlərində keçirilmiş lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində əldə olunan Qələbə sayəsində dövlətimizin Əsas Qanununun hüquqi qüvvəsinin işğaldan azad edilmiş bütün torpaqlarımızda bərpa olunması, Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquqların tam şəkildə bərpası üçün real zəmin yaranması qeyd edilmişdir.

Sədr bildirib ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilmiş məhkəmə-hüquq islahatlarının əsas təyinatının məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi vasitəsilə ölkəmizdə qanunun aliliyinin təmin olunması məqsədi daşıyır.

Sədr diqqətə çatdırdı ki, dövlət başçısının məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin təminatçısı kimi hakimlərin müstəqil olaraq qanuna uyğun ədalətli və əsaslandırılmış qərarlar qəbul edilməsi və şəffaflyq əsasında fəaliyyət göstərməsinə daim diqqət yetirir.

Qeyd edilmişdir ki, hakimlərə ictimai etimadın artırılmasının bilavasitə onların fəaliyyətindən asılı olması ədalət, qanunçuluq, qərəzsizlik, vicdanlılıq və ədalət mühakiməsinin digər prinsiplərinə dönmədən əməl olunması ilə bağlı tövsiyələr gənc hüquqşünasların diqqətinə çatdırılmışdır. Vahid məhkəmə təcrübəsinin vacibliyi və bu istiqamətdə ardıcıl fəaliyyət göstərilməsi xüsusi vurğulanmışdır.

Daha sonra Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyəti barədə gənc hüquqşünaslara ətraflı məlumat verilmiş, qəbul edilən qərarlarda əks olunmuş hüquqi mövqelər və yanaşmalarla bağlı bir sıra məsələlərə toxunulmuşdur.

Tədbirdə Konstitusiya Məhkəməsinin hakimləri, Aparatın məsul əməkdaşları iştirak ediblər.

Görüşün sonunda hakimliyə namizədlər məhkəmə binası ilə tanış olmuşdurlar.

SƏFƏRLƏR

Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Minskə işgüzar səfər edib

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Belarus Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Pyotr Miklaşeviçin dəvəti ilə Minsk şəhərinə rəsmi səfər edib. Səfərin məqsədi “Konstitusiyanın aliliyi: konstitusiya dəyişiklikləri və konstitusiya nəzarətinin müasir inkişafı” mövzusunda Belarus Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin 30 illik yubileyinə həsr edilmiş beynəlxalq konfransda iştirak etmək olub.

Konfransın açılışında Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun tədbir iştirakçılarına ünvanlanmış məktubu səsləndirilib.

“Konstitusiyanın aliliyi: konstitusiya dəyişiklikləri və konstitusiya nəzarətinin müasir inkişafı” mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq konfransda hüquq sahəsinə dair mühüm mövzularda müzakirələr aparılmışdır.

Konfransın praktiki hissəsində Belarus Respublikasında həyata keçirilmiş qanunvericilik islahatları nəticəsində vətəndaşlara və məhkəmələrə Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququ və səlahiyyətinin verilməsi, MDB ölkələrində konstitusiya nəzarətinin müasir inkişafı, ümumi yurisdiksiya məhkəmələrinin fəaliyyətində Konstitusiyanın aliliyinin təmin edilməsi, konstitusiya nəzarətinin müasir inkişafı və digər hüquqi məsələlər üzrə məruzələr dinlənilərək geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Konfransda Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev “Azərbaycan Respublikasında konstitusiya nəzarəti institutunun inkişaf tendensiyaları” mövzusunda məruzə ilə çıxış etmişdir.

Belarus Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin 30 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfransında MDB ölkələrinin nümayəndə heyətləri, Belarus Respublikası dövlət orqanlarının rəhbərləri və elm ictimaiyyətinin nümayəndələri, habelə Avrasiya İqtisadi Birliyi Məhkəməsinin və MDB-nin İqtisadi məhkəmələrinin sədrləri iştirak ediblər.

Səfər çərçivəsində Belarus Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri, hakimləri və Aparatın rəhbərliyi ilə ikitərəfli işgüzar görüşlər keçirilərək, məhkəmə təcrübəsi və qarşılıqlı məhkəmə-hüquq əməkdaşlığı ilə bağlı hüquqi məsələlər ətrafında müzakirələr aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin işgüzar səfəri çərçivəsində keçirilmiş tədbir və görüşlərdə Azərbaycanın Belarus Respublikasındakı səfiri Məhərrəm Əliyev də iştirak edib.

Redaktorlar:

Tələt Binnətzadə
Nigar Yusubova
Cəmilə Məmmədova
Günəl Kərimova-Səmədova
Ellada Məhəmmədova
Südabə Əliyeva
Kamran Yusifov
Fidan Əlixanova
Murad Yusifzadə
Orxan Rzayev
Xumar Bəşirova
Nigar Həmidova
Xəyalə Əfəndiyeva

Çapa imzalanmışdır 28.06.2024. Kağız formatı 60x90 1/8.
Fiziki çap vərəqi 7,0. Tirajı 200.

“ZƏNGƏZURDA” çap evində çap olunmuşdur.
Ünvan: Bakı şəh., Mətbuat prospekti, 529-cu məh.
Tel.: (050) 209 59 68; (055) 209 59 68; (012) 510 63 99
e-mail: zengezurda1868@mail.ru